

**A MAGYAR
BAPTISTÁK SZERVEZETE**

HITVALLOMÁSA
VALLÁSKRITIKAI SZEMPONTBÓL.
ÍRTA

DUDEK JÁNOS dr.

EGYETEMI TANÁR

BUDAPEST
STEPHANEUM NYOMDA R. T.
1907.

I.

BEVEZETÉS.

(A baptista felekezet mint törvényesen elismert felekezet. Történelmi áttekintés a protestantizmus, illetőleg a bibliás vallások s köztük a baptisták keletkezéséről. Az új-szövetségi szent-iratoknak, mint eredetileg alkalmi iratoknak, egyetlen bitszabállyá való átváltoztatása. A holt betű és az élet. Igaz-e, hogy a bibliával az Isten igéjét emelték az emberi tekintély fölé? A bibliát olvasó nem Istennek, hanem a saját eszének hisz. A reformáció nem számolt le a tekintéllyel, hanem az illetékes egyházi tekintély helyébe emberi tekintélyt állított.)

Lukács György vallás- és közoktatásügyi miniszter a baptista felekezetet 1905. november 2-án, bemutatott szervezete és hitvallomása alapján, az 1895. évi XLIII. t.-cikk rendelkezései értelmében, törvényesen elismert vallásfelekezetnek nyilvánította.

Ez tehát a törvényesen bevett (római katolikus, evangélikus, református, unitárius, görög keleti és utoljára az izraelita) vallásokon kívül az első elismert felekezet, mely nálunk közjogi állásban részesült. Mint ilyen formában első hazai törvényesített jövevényvel, illik vele közelebbről megismerkednünk.

Mielőtt azonban szervezetének és tanainak részletes taglalásába bocsátkoznám, nemit a protestáns felekezetek fejlődéséről általánosságban előre kell bocsátanom.

A magyar baptista felekezet (szervezkedő üléseit Ócsán, Pestmegyében tartotta) ama kisebb bibliás vallások közé tartozik,¹ melyek, vallo másuk szerint, egész lényiségükben a Szentírásra támaszkodnak s Luther idejétől kezdve, az általa kimondott bibliai szabad vizsgálati elv alapján, mint a protestantizmus váladékai, különösen Angliában és Amerikában, ma már kétszáz egynehány ilyen kisebb-nagyobb, egymástól különböző gyülekezetre szaporodtak, illetőleg különültek el. Mind ugyanazon egy keresztény Szentírás alapján.

Hogyan történhetett ez? Hiszen az a biblia csak egyféleképen hangzik, csak egy szövege van? Hogyan lehetett tehát ezt az egy szöveget kétszázféleképen értelmezni nemcsak, hanem, egyenesen rátámaszkodva, kétszázféle egymástól eltérő dogmatikát és egymástól eltérő kétszázféle egyházi szervezetet – valamennyit egyformán Krisztus tanának, Krisztus intézményének föltüntetve –konstruálni, mind ugyanazon egy biblia alapján?

¹ Rapaics: Egyháztörténelem. 1886. III. 23. és 182. 1.

Csak úgy történhetett ez, hogy ámbár a biblia mondatai csak egyféleképp hangzanak, de az őket olvasó, kutató ész az sokféle; hol fejlettebb, hol kevésbé fejlett; hol jobban, hol kevésbé elfogult; a mihez aztán ráadásul hozzájárul még az emberi kevélység is, mely újdonságot szeret s mindig olyasmit kíván létrehozni, a mi még nem volt, a mi nem olyan, mint a már meglevő.

A bibliás kereszténységnek e miatt aztán, jóllehet Jézus csak egy volt s csak egy tant hirdetett és szent Pál szerint is csak: egy Úr, egy hit, egy keresztség vagyon (Ephes. 4, 5.), tényleg erre a sorsra kellett jutnia, az általános bomlásra a bibliamagyarázók különféle-sége szerint. S épen baptistáink ősei, az anabaptisták, az újrakeresztelők, támaszkodva a Luthertől kimondott dogmatikai elvre: az egyedül üdvözítő hitről, melyre csak a felnőttébb képes, tehát Lutherénál jobb logikával, ki a gyermekkeresztelést megtartotta és a kimondott szabadvizsgálati elv értelmében Storch vezetése alatt már 1525-ben voltak az első elválás Luthertől s ezen új gondolatuk mellett megmaradtak, annak dacára, hogy Luther maga nyomban dörgő beszédekkel intézett ellenük Wittenbergben (Szászországban).

Ez az oszladozás, részekrebomlás, hittudo-

mányi s lélektani szempontból teljesen érthető à bibliás felekezeteknél.

Ismeretes, minő volt a vallási helyzet Luther föllépése idejében (1517.), midőn egész Európa még katolikus volt, kivéve a keleti görög schismatikus részeket. S tudjuk azt is, mi zavarta föl ezt a helyzetet. Az ágostoni és dominikánusi szerzetesi súrlódások folytán váratlanul történt Szászországban Luther – az ágostonrendi szerzetes – föllépése a búcsúkat hirdető Tetzl dominikánus szerzetes ellen. A búcsúra vonatkozó vitából, a reneszánsz pogány gondolkozású embereinek izgatásai folytán, általános európai vallási mozgalom támadt. Luther, tévedései miatt a pápától szorítva, tovább és tovább csúszott a lejtőn; szorultságában majd ezt, majd azt a régi tévtant fölújítva, egyik tagadásból a másikba esett, innen annyi ellenmondás tanaiban; míg végre aztán, a mire kezdetben nem is gondolt s a mire, csupán az erkölcsök javítása képezvén közóhaj tárgyát, egyáltalában szükség nem volt, új egyház alapításába, új dogmatika fölállításába sodortatott s a valdiak (XII. sz. eretnekség) tévedését fölújítva, hogy a neki annyira kellemetlen tanítóegyház tekintélyétől s büntető karjától végleg szabaduljon: megtagadta a hierarchikus tekintélyt s a bibliát, a néma könyvet, állította he-

lyébe mindennek: hitforrásnak, hitszabálynak s hilmagyarazónak.¹

Megszakítván ily módon a tizenhatszázados fejlődést, ahelyett hogy a reneszánszkori erkölcsök által megviselt embereket megjavítani igyekezett volna, megváltoztatta a katekizmust s a régi, az apostoli korból való egyház helyébe újat, mint ő mondotta, a bibliának megfelelőt állított föl fejedelmi pártfogói segítségével. Azóta aztán, az ő példája után indulva, annyian és annyian szerveztek új és új egyházakat, másokat és másokat, ugyanazzal a szabadsággal élve s ugyanarra az egy bibliára támaszkodva.

Ennek a vallásfelekezeti sokféleségnek pedig okvetetlenül és természetesen be kellett következnie, egyszerűen abból az okból, mivel egyrészt a szabad vizsgálat elve erre ingerelte az embereket; másrészt mivel az az alap, a melyre támaszkodnak, t. i. a biblia, ha azt eredeti rendeltetése ellenére fogjuk föl, ilyen célra, t. i. új vallások alapítására nagyon is alkalmas.

Mondom, ha azt eredeti rendeltetése ellenére fogjuk fel. Mivel a biblia, nevezetesen az itt szereplő újszövetségi része, se keletkezésénél, se alakjánál, se céljánál fogva nem alkalmas arra a szerepre, melyre Luther, az egyházi

¹ Janssen: Geschichte des deutschen Volkes. 1879. II. köt.

tekintély sújtó karjából szabadulni akarván, szánta, hogy hitszabályt képezzen, vagy hogy rá egyházat lehessen emelni.

Egykoron az apostoloktól igehirdetéssel már megalapított, tehát a már fönálló egyház kebelében, az egyes hitközségek szükségletei szerint íródtak az új-szövetség, a biblia egyes részei, az evangéliumok, a levelek, melyek a már életben levő, tehát a már működő egyházat tanaival és szervezetével föltételezték. Úgy keletkeztek azok ugyanis, hogy vagy az egyes hitközségekben fölmerült vitás kérdésekre vonatkozó apostoli feleletet foglalják magukban, vagy pedig olyan részleges, az első térítéssel járó célokat szolgálnak, melyek a híveknek hitükben való megerősítésére vonatkoznak. A keresztény egyházat, legalább az első hitközségeket, az evangéliumok és az apostoli levelek létezése előtt szóval s nem írással léptették életbe. Valamennyi pedig összegyűjtve, mint kánon, legalább száz év lefolyása után állott csak együttesen a keresztények rendelkezésére.

Ennek folyománya az a tény, hogy az új-szövetségi szentiratok se Krisztus tanát teljesen, se az egyház szervezetét részletesen kodifikálva nem tartalmazzák; se nem katekizmusok, se nem alaptervek, hanem alkalmi iratok,

az ilyeneknek összes, megszokott sajátágaival. Homályosak, hézagosak, helyi és személyi vonatkozásokkal telvék; az egyik tant részletesen fejtegetik, a másikat alighogy érintik; azért egy későbbi s kivált pedig egy mai embernek – tizenkilenc teljes század lefolyása után — ha, el vonatkozva az egyházi élettől, az egyházi tantól, melyben az evangélium testet öltött, csak magukból ezekből az iratokból, mint holt betűkből, akarna az ősi kereszténység iránt eligazodni, megértésre nehezek, helyenkint szinte hasznavehetetlenek.

Azért tartja róluk a katolikus egyház, hogy csak «cum consensu Patrum», vagyis az egyházi tan- és szervezeti fejlődés keretében, a melyben eredetileg bennfoglaltattak, érthetők meg.¹

Nem csoda, ha annak idején ezen tulajdonképeni és eredeti céljuk ellenére a megszorult Luthertől egészen más célra fölhasználva, más jelentőséget nyerve, mint a mire készültek, mint egyházalapító okmányok általános zűrzavar okozói lettek s okozóivá kellett lenniök a protestantizmus kebelében. így keletkezett aztán, egyik a másik után, az a kétszáz egynéhány különböző protestáns bibliás felekezet a XVI.

¹ Franzelin: De divina traditione et scriptura. 1882.215.1.

század óta. A bibliás kereszténységnek, mint protestáns találmánynak, ez lett a gyümölcse. Mondom, ez a Luther által fölállított alapon nem is történhetett máskép. Ugyanis tizenhat századon át élt és működött a kereszténység mint katholicizmus (már szent Ignác, † 107-ben, nevezte így). Krisztustól és az apostoloktól élőszóval hirdetve, mustármagból terebélyes fává fejlődve, megteremtette az európai civilizációt, millió és millió embert fölnevelt, intézményeket hozott létre, írott tradíciói közt a bibliával. S akkor egyszerre elveszik tőle, kezéből a bibliát, tani tradícióinak egyik forrását; eltekin-tenek az élettől, az összes addigi fejlődéstől s az egyház ellen fordítják a néma betűt. De még hogyan? Oly módon, mintha a magból nőtt fát valaki megtagadná csak azért, mert íme, az már nagyobb, mint a kicsiny mag, mely még nem fa, de nem is cserje. Egyszerre, mint valami addig ismeretlen lényt kezdik keresni a kereszténységet, mely pedig szemeik előtt állott, természetesen nem az apostolok korabeli igénytelenségében, mint még fejlődő csira; hanem már tizenhatszázados növekedésével. Keresni kezdték az egyházat a XVI. században, de úgy, hogy az I. századbéli termékkel, az alkalmi célokra készült szentiratok gyűjteményével mérték össze. S mivel, mint a

dolog természete magával hozta, a főnnálló egyház már akkor nagyobb volt, egyszerűen megtagadták, mivelhogy nekik az apostolkori egyház kellett. Miután pedig az újszövetségi Szentírás – mint fönnebb kifejtettem – se nem rendszeres katekizmus, se nem valami alapterv az egyház építéséhez: azt sem találták meg, azt az I. századi egyházat sem tudták rekonstruálni, mivelhogy az apostolok nélkül szerették volna fölállítani. A dolog tehát nem sikerült, de sikerült más, az t. i., hogy ezen új alapon, illetőleg alaphiányon építve, kétszáz egynéhány kisebb-nagyobb különböző ú. n. új egyház keletkezett, mindegyik a tervező módja szerint s mind egyképen Krisztus igaz egyházának vallva magát, az európai nem-keresztények nagyobb öröme, a mint ezt a széthúzást mi magyarok mindjárt a XVI. században, a török hódoltság idejében, oly keservesen megsirattuk.¹

Hogy a néma könyv alapján, ha csak holt betűit nézzük s eltekintünk az élettől s el a könyv legjobb magyarázójától, a hagyománytól, hogy milyen csodálatos konfúzió támadhat

¹ Pázmány Péter első nyomtatott magyar műve, a Magyar István sárvári Lutheránus prédikátornak az országokban való sok romlásnak okairól írt könyvére szóló «Felelet»-e (1603) klasszikus tanúja ennek.

az emberek között a meglevő intézményekre nézve, azt legújában rövid időn belül, nemzeti eleiünkben, mi magunk is már másodszer tapasztalhattuk; amiből mint szemelött álló, szinte fogható példából megérthetjük a bibliának imént vázolt sorsát. Elmondom, mert meggyőző fényt vet a mi kérdésünkre, a bibliával történő visszaélésre.

A nyolcvanas években, mint sokan fognak még rá emlékezni, a magyar katolikus sajtóban egyszerre mozgalom támadt aziránt, hogy a katolikus vallás Magyarországon nem számítható a törvényesen bevett vallások közé, hanem közjogi helyzete most is az, a mi negyvenyolc előtt volt, vagyis, hogy a régi törvények kifejezésével élve, még ma is «avita, haereditaria religio», szóval államvallás. Alapjául szolgált ennek az állításnak egy könyvbarátnak az a fölfedezése, hogy íme az 1848. évi XX. t.-cikk csak általánosságban mondja, hogy a bevett vallások között tökéletes egyenlőség és viszonyosság állapíttatik meg. A katolikus vallás a törvényben kifejezetten megemlítve nincsen, csak a bevett vallások. Mivel pedig törvényeinkből ismeretes, hogy idő folytán mely vallásokat vettek be, a katolikus vallás ellenben soha egy törvényben sem neveztetett ezen a néven, tehát következtette, hogy az a t.-cikk

a katolikus vallásra nem vonatkozik, vagyis hogy az most is államvallás.

A ki már most kezébe veszi az 1848-iki törvénykönyvet magát s eltekint minden egyéb-től, nevezetesen annak a kornak a hangulatától, gondolkozásától, valamint a XX. t.-cikket kísérő országgyűlési tárgyalásoktól; egyszóval ha eltekint a jogi hagyományoktól: az a t.-cikk betűje szerint ezt az állítást csakugyan igaznak fogja találni. A katolikus vallásra nézve arról, hogy előbbi államvallási jellegéből lefokoztatik s a bevettek közé soroztatik, annak a törvénynek a szövege csakugyan nem említ semmit. S az állítás még sem igaz. A nemzet kísérő fölfogása s a törvényhozók beszédei, valamint a törvény óta dívó gyakorlat szerint az a vonatkozás a katolikus vallásra nézve mégis csak ott benn foglaltatik; nem a törvény betűiben, hanem a jogi életben; annyira a köztudatban volt ez a maga idején, hogy az országgyűlés nem is tartotta szükségesnek a katolikus vallás bevett voltát nyíltan kifejezni.

A mozgalomnak sok hive támadt, míg kellő fölvilágosítás után aztán végre csendesen elült, íme a holt betű és az élő hagyomány szerepe egy meglevő jogi intézmény értelmezésénél.

A másik eset alig most két éve, közvetlenül szemeink előtt ismétlődött. Az 1848: III. t.-cikk

óta, de kivált az alkotmány visszaállítása óta, a miniszterválságoknál csaknem évenként ismétlődő gyakorlat tanúsága szerint se a nemzetben, se az illetékes tényezők körében nem merült föl kételkedés aziránt, hogy újabb alkotmányunk sarkalatos elve, a régibb angol minta szerint: a felelős, független és parlamentáris minisztérium. A minek értelme az, hogy a miniszteri kinevezés joga ugyan a koronát illeti meg, de az a képviselőház legnagyobb pártjához van kötve. A legutolsó parlamenti válság alkalmával egyszerre a többségből kormány megalakítható nem volt, hanem pártokon kívül, sőt párt nélkül levő férfiak neveztek ki, mintegy kisegítő módszer szerint, minisztereknek. S akadt, a ki ezt a nálunk ismeretlen helyzetet a törvénynek egészen megfelelőnek igyekezett minősíteni, azon az alapon, mivel a 48-iki törvényben a «parlamentáris» szó nem fordul elő.

Ez igaz is, mivel 48-iki törvényeink hamarosan készültek, valóságos rögtönzések, nincs bennük – a betűikben – minden szabatosan kifejezve. De azért a 48-iki tárgyalások és az állandó folytonos gyakorlat nem elég világosan hirdetik-e annak a t.-cikknek valódi értelmét, hogy a magyar kormánynak parlamentárisnak kell lennie?

Alkalmazzuk most ezeket az eseteket a bib-

liára, mely szintén tisztára holt betű. Ha már az annyi gonddal készülő t.-cikkek magukban tekintve, ilyen félremagyarázásokra adnak alkalmat, holott pedig kifejezett céljuk lehetőleg rendszeresen, szabatosan és világosan írásba foglalni a szükséges intézkedéseket s a törvényhozók gondolatait; vájjon másképp történhet-e a biblia néma betűivel, mely hozzá még nem is rendszeres összefoglalása a krisztusi tannak, hanem csak alkalmi célokra készült iratok összege? Ha tehát már az írott törvényt sem szabad elszakítani az élettől s a kísérő gyakorlatától, ha valódi értelmét akarjuk megállapítani; mennyivel kevésbbé szabad ezt tenni a bibliai szövegek valódi értelmének megállapításánál?

S viszont, ha már az írott törvény félremagyarázásának is mindjárt akadnak hívei, ha valaki nézete mellett ügyesen tudja csoportosítani a látszatokat s nevezetesen, ha a törvény néma betűit a maga javára ügyesen tudja kihasználni: vájjon nem könnyebben történhet-e ez a bibliánál, kivált ha valaki annak a főséges voltát, hogy a biblia Isten igéje s ennek alapján az emberi kegyes érzelmeket ügyesen tudja a saját magyarázata számára lefoglalni?

Íme előttünk, a főnnálló mindennapi ellen-

kező gyakorlat közepett, mégis támadhatott annak a két t.-cikknek félremagyarázója: vajjon csodálkozhatunk-e azon, hogy ugyanez történhetett a XVI. században a bibliával is az élő, a főnálló, a mindeneket átjáró katolikus egyház gyakorlata ellenében? Az akkori viszonyok különben e tekintetben, hogy t. i. az elmagyarázásnak sok híve akadhatott, érthető magyarázatot nyújtanak. A kisebb fejedelmek V. Károly császár hatalmának gyengítése céljából, a reneszánszsal megújhodott pogány szellem pedig a meggyűlölt katolikus egyház megdöntése céljából abban az időben bármi újításba voltak hajlandók belemenni, csak hogy megdönthessék a főnálló, meggyűlölt régi viszonyokat. Ez a hajlandóság adott voltakép jelentőséget Luther személyének és szavának, ez tette hajlandókká a különféle anyagias érdekektől hajszolt akkori embereket a hanyatlott erkölcsök javítása helyett a *katekizmus* megváltoztatásának elfogadására.¹

A népszichológiában és a történet folyásában sokszor csodálatosan különös jelenségek

¹ Erkölcsök javítására, mint mindig, akkor is szükség volt, de nem a hit változtatására; ebből a szempontból a mély gondolkozású, de különben protestáns Kölcseynk is tagadta Luther föllépésének szükségét. Vértesy: Kölcsey Ferenc, 1906. 88. 1.

merülnek föl, melyeket elvont elméletekkel, vagy egyszerűen a logika világos elveivel elbírálni nem lehet. Az életben – mint Guizot mondta – sokszor hiányzik a logika.

A biblia eredete és eredeti rendeltetése ismeretes a történelem előtt, nem volt ismeretlen a XVI. század emberei előtt sem s íme a saját-ságosan alakult akkori politikai és társadalmi viszonyok között mégis mit nem volt képes elhíttetni Luther az emberekkel? Tessék ezt a logika rendes szabályai szerint elbírálni!

Az ősi keresztények is csak úgy gondolkoztak a bibliáról, mint mi s arra nézve, hogy hogyan kell az igazat a hamistól, az igaz egyházat a szektáktól megkülönböztetni, határozott szabályuk volt. De ez az irányító szabály nem a biblia volt.

Így Tertullian írja: «Hogy mit tanítottak az apostolok s hogy mit nyilatkoztatott ki nekik Krisztus, a praescriptióra utalok, nem másképp kell megtudni, hanem azoktól az egyházaktól, melyeket az apostolok maguk alapítottak, tanítván nekik részint élőszóval, részint írásban azután. Ha pedig ez így van, nyilvánvaló, hogy minden emez egyházak hitével megegyező tan, igaz tan».¹ E szerint Krisztus tanítását az ősi

¹ Tertullian: De praescriptionibus c. 21.

egyház meggyőződése értelmében nem a Szentírásban kell kutatni, hanem az apostoli egyházaktól kell megtudakolni.

Irenaeus szerint: «Amiért is az egyházban székelő püspökökre kell hallgatni, azokra, kikben az apostoli utódlás megtalálható; ellenben a többit, a kik az utódlás híján vannak, bármit is mondjanak magukról, gyanús szemmel kell nézni, mint afféle haeretikusokat.¹

Ennek dacára az ezredéves gyakorlat és közmeggyőződés egyszerre mind kevés meggyőző erővel kezdett bírni a XVI. század zilált viszonyai közt élő és szertelenkedésre hajló emberekre s a főnálló kath. egyházzal szemben fölülkerekedett a betű s ezen az ingó talajqii megindult az új keresztény felekezetek alakításának divata. Ez a megindulás története.

A felforgatásnak kedvező viszonyokon kívül volt azonban az esetleg nyugtalankodó lelki ismeretek elaltatására kezdettől fogva a hitújítóknak egy csábító frázisuk is, mely első tekintetre csakugyan megtévesztő hatású, kivált abból a szempontból, hogy fölötte hízeleg a kevélységre hajló emberi észnek, az az állításuk t. i., hogy midőn az egyházi tanítótékintély helyébe a bibliát állítják, nem tesznek egyebet, mint

¹ Irenaeus: Adversus haereses. L. 4. c. 28.

hogy az Isten igéjét állítják az emberi tekintély fölébe.

Ez első tekintetre valóban megkapó egy mondas, mert hiszen a bibliát mindnyájan Isten kijelentett igéjének tartjuk. Azonban mélyebben nézve a dolognak, mint arra már Stapleton löveni tanár a XVI. században (1595.) figyelmeztetett,¹ az egész nagyhangú és tetszetős állítás nem egyéb, mint ügyes ügyvédi fogás, mint afféle pia fraus.

Azt állítva, hogy ők csak Isten igéjét emelik az emberi tekintély fölé, játszanak az Isten igéjével és játszanak a sokat emlegetett egyházi ú. n. emberi tekintéllyel; mivel a bibliáról mint könyvről s nem mint egyszerűen csak Isten igéjéről, és a tanítóegyházról, mint Krisztus rendelte tekintélyről s nem egyszerűen mint puszta emberi tekintélyről kellene beszélniök. A kettő között ugyanis ég és föld a különbség.

Isten a maga tanát nem közli közvetlenül az egyes emberekkel, ez volna egyszerűen az Isten tiszta igéje; hanem az Isten igéje mint *írott ige* foglaltatik a bibliában, tehát egy könyvben, egy emberi írott termékben, a mely könyvről, mielőtt belőle az Isten tiszta igéjét

¹ Stapleton: Demonstratio metli. principiorum fidei doctrinalium. L. 12. c. 15.

olvashatnók, tudnunk kell: melyik foglalja magában Isten írott igéjét és tudnunk kell, vajjon ez a bizonyos nyomtatott könyv nincs-e meghamisítva, elrontva? Ez az egyik szempont.

A másik pedig, hogy rosszul beszélnek, midőn az egyház tanítótekintélyét egyszerűen csak emberi tekintélynek nevezik. Nem egyszerű emberi tekintély az, hanem Krisztus intézménye, a csalatkozhatatlanság isteni kiváltságával ellátva, melyet a Szentlélek vezet a tanításban. «Midőn pedig eljön az Igazság lelke, az megtanít titeket minden igazságra». (Ján. 16, 12.) «Én pedig (ti tanítani küldött apostolaim segítségtekre) veletek vagyok a világ végezetéig» (Máté 28, 19.), mondta Krisztus nem a bibliát olvasó híveknek – Krisztus a bibliát nem ismerte – hanem az apostoloknak és törvényes utódaiknak (a világ végezetéig). Ez az az illetékes egyházi tanítótekintély, melyről a hitújítók oly megtévesztőleg mindig csak mint pusztá emberi tekintélyről beszélnek.

Ennekfolytán *pia fraus* az, ha azt mondják, hogy a bibliát olvasó és kutató hívő Istennek hisz; dehogy az Istennek, hanem magamagának, a saját téveteg eszének hisz; példa és bizonyosság rá az a kétszáz egynéhány szekta, mely ily eljárás mellett keletkezett. Isten ugyanis

ellentmondó kijelentéseket nem tehet, félreértésekre nem vezethet.

Pia fraus, amolyan ügyvédi fogás az is, midőn azt mondják ellenünk, hogy mi az Isten igéjét emberi tekintélynek akarjuk alávetni, mivel a bibliát az egyház tanítótekintélyétől tesszük függővé. Mi ezt nem tesszük, mi nem az Istennek igéjét vetjük alá az embernek, hanem a bibliát, ezt a hamisításoknak kitett kéziratot vagy nyomtatványt bízunk az arra rendelt tekintélyre s a biblia szükséges magyarázatánál is ezt a tanítótekintélyt nem az Isten igéje fölé, hanem a téveteg emberi ész, a csavarásra hajló emberi magyarázat fölé emeljük: hogy valóban megőriztessék tisztán és hamisítatlanul az Isten igéje. A híveknek tehát a Szentírást, mint nyomtatványt, az illetékes egyházi tanítótekintély kezéből kell fogadniok, mert különben a Szentírás neve alatt minden imponzor akárminő hamisítvánnyal becsaphatja őket. Hogy mit tanítottak az apostolok, az apostoloktól alapított egyházaktól kell megtudni, így mondta ezt régen Tertullian.

Hasonlókép a maga értékére kell leszállítani azt a frázist is, a mellyel egyebek között a különben komoly Eröss Lajosnál is találkozunk, hogy: a reformáció a középkori bálvánnyal (a tekintéllyel) végkép leszámolt s mint a szabad

gondolkozás úttörője ott, a hol hitről volt szó, az Istenen kívül más tekintély előtt meg nem hajolt.¹ Dehogy nem hajolt meg! Épen Isten előtt nem hajolt meg, midőn, mivel Isten közvetlenül nem szól hozzánk s látni se lehet őt, nem hajolt meg az Isten intézkedései előtt, az általa rendelt tekintély előtt, hanem meghajolt a saját esze előtt s meghajolt az egyház tekintélye helyébe állított emberi tekintélyek előtt.

A reformáció ~ hogyan is mondja ezt Eröss? – leszámolt ugyan a középkori bálvánnyal, t. i. elvetette az egyház jól megindokolt tekintélyét, de nyomban más, kevésbé indokolt bálványokat állított magának helyébe. Luther elvetette a pápa tanítói tekintélyét s maga írt elő hi veinek kisebb és nagyobb katekizmust. Elvetették a kath. zsinatok határozatait, de maguk mindjárt szimbolikus könyveket állítottak híveik elé. A püspököket megvetették, de nyomban a földesurak tekintélyébe kapaszkodtak s a legzsarnokibb elvnek, a «cujus regio, illius religio», «a kié a föld, az határozza meg a vallást» elvnek lettek hangoztatói. Luther szidta a pápát, de annál inkább hízelgett mentorának, Frigyes szász választó-fejedelemnek és a hesz-

¹ Eröss: Apologetika 11. 1.

széni Fülöpnek, csakhogy kegyét el ne veszítse, két feleséget engedett meg. Így voltak s így vannak ma is a hitújítók azzal a csupán Isten tekintélye előtt való meghajlással.

Meghajolt tehát a reformáció is a hit dolgában, de meghajolt az egyéni téveteg ész előtt, a megbízhatatlan privát magyarázat előtt, a mit, mint az eredmény, a sokféle osztlás mutatja, igen rosszul tett.

Krisztus eredeti intézkedésével szemben (elmenvén, tanítások; ki titeket hallgat, engem hallgat) ily hamis alapon keletkezett idővel a bibliás vallások hosszú sora s ezek egyike a baptisták felekezete, mely most nálunk is meghonosodott; a miért is, a vele való közelebbi megismerkedés céljából, a következőkben szervezetét, majd hitvallomását fogjuk tanulmányozás alá.

II.

A MAGYAR BAPTISTÁK SZERVEZETE.

(Az alulról fölfelé való egyházi szervezkedés bibliaellenes. A baptisták egyházi szervezete demokratikus. Alapszerve a független hitközség. Ennek szervezete, szolgálai. A szolgák elrendelése (ordinatio). Kikből állanak az egyházi szolgák? Képzettségük, teendőik, fizetésük. A hitközség anyagi eszközei a szabad adományok. Kegye- vagy véduruk és egyházi főhatóságuk nincsen. Közgyűlés, szervezeti joga mindkét nemnek van. Isteniszteletük, szertartásaik és a tagok fölvétele. A baptista hitközség csekély kulturális igényei tekintetéből paraszt-egyháznak is nevezhető.)

Ha egy könyvet, mint a minő az újszövetségi Szentírás, mely az életből, az élet szükségleteiből nőtt ki, az élettől s a leghívebb magyarázójától: a gyakorlattól, szóval a már fönnálló apostoli egyháztól elszakítjuk és pusztán holt betűi nyomán, a fölvetődő értelmük szerint, szervezünk vallási társaságot, ez a terünk nem sikerülhet. Először is ez a betűk alapján szervezett társulat nem lesz az, vagy

olyan, a minőt az alapító tervezett, ha az művét nem ennek a könyvnek betűibe, hanem az életbe öntötte. Másodszor az ilyen társaságnak idővel okvetetlenül sokfelé, illetőleg sokfélére kell oszlania a konstruálok szerint; mert az emberi ész és a betű természeténél fogva eltérő magyarázatokra mi sem szolgáltat többször alkalmat a holt betűnél. Az ügyvédek és bírák mindennapi tapasztalata tanúskodik erről s analóg példáját láttuk föntebb, a 48-iki törvények félremagyarázásának legújabb esetein.

A bibliás vallási társulatoknak is csak ez lehet a sorsuk s hogy már eddigelé kétszáz egynéhány fajtára oszlanak, oly szembetűnő tény állításunk mellett, melyet se eltagadni, se másképp magyarázni nem lehet. Világos jele ez annak, hogy a holt betű magában, legalább a jelen kérdésben, nem vezet az igazsághoz, ellenkezőleg elvezet tőle.

Ennélfogva a bibliás felekezetek, hivatkozhatnak bár a bibliára, mint jogi szervezetek csak ötlepszerű emberi alkotások lehetnek. Az újonnan keletkező szervezet alapvonalai a felekezet megindítójának a lelkéből vannak véve, a szerint, a mint Krisztus tanának a rendszerét s az annak megfelelő keresztény életmódot elképzeli, vagyis a hogy a saját elméletéhez a megfelelő gyakorlatot alkalmazza. Történetileg te-

kintve a dolgot, azonfelül még egy tényező szokta befolyásolni az ilyen újabb szervezet konstruálását, t. i. a már fönnálló ilyen felekezetek. Senki sem szeret, legkevésbé az újíto, taposott nyomokon haladni. Kálvin, okulva Luther hibáin, már tökéletesebb szervezetet alkotott a községi rendszerben.¹

Az apróbb felekezetek aztán tovább folytatják ezt az önállósítást s a valamiben különbözést, úgy hogy összehasonlításuk a legérdekesebb mozaik képét mutatja. Baptistáinknál is² a jóváhagyó miniszteri okirat a megerősítés föltételei között említi, hogy oly törvényes ok, melynek alapján tőlük a jóváhagyást meg kellett volna tagadni, azért sem áll fönn a többi között, mivel «a már létező törvényesen bevett vagy elismert vallásfelekezetek egyikével sem azonos». Ez tehát előnyük az államkormányzat szemében, de nem előnyük a bibliával szemben.

Egy vonásban azonban ezek a különböző bibliás felekezetek mind megegyeznek egymással, abban, hogy a kath. egyház szervezetével

¹ Szemnecz: Kath. autonómia. 1887. A görög kel. román, szerb, az ágostai és ref. egyházak szervezetét mutatja be.

² Szervezetük. Megjelent a Hivatalos Közlöny 1905. 23-ik számában.

szemben mind alulról fölfelé, az ú. n. demokratikus vagy népfelségi alapon szerveződnek.

S ez a dolog természetéből önként érthető; ez t. i. az egyedül lehetséges mód, hogy a kath. egyháztól, melyet elhagytak s mely fölülről lefelé, az ú. n. tekintélyi vagy hierarchikus alapon van szervezve, különbözzenek.

Hogy azonban miként tudják ezt az eljárásukat önmaguk előtt igazolni, nehezen érthető. Mert hiszen maga a biblia is, mely pedig, mint kifejtettem, az élettől, a gyakorlattól s az ezt őriző hagyománytól elszakítva, sok helyén homályos, könnyen félreérthető, ebben a kérdésben első tekintetre ellenkezik az olyan fölfogással, mintha Krisztus rendelkezéséhez képest az ő egyházát («anyaszentegyházamat», Máté 16, 18.) demokratikusan szervezettnek kellene tekintenünk.

Az evangéliumok és az apostoli levelek szerint Krisztus egyháza az apostolokra s azok törvényes utódaira van alapítva. Fölülről jó itt minden, semmi alulról, semmi a néptől, minden Krisztustól. Minden jog itt isteni forrásból ered.

«Nem ti választottatok engem – mondta Krisztus az apostoloknak hanem én választottalak titeket s én *rendeltelek*, hogy elmenvén, gyümölcsöt teremjeteK». (Ján. 15, 16.)

«Amint engem küldött az Atya, én is *küldelek titeket*. (Ján. 20, 21.)

«Te Péter vagy és e kőszálon fogom építeni anyaszentegyházamat és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. És *neked adom* a mennyek országa kulcsait. És a mit megkötöndesz e földön, meg lesz köté a mennyekben is». (Máté 16, 18.)

«Bizony *mondom nektek* – mondta ugyancsak az apostoloknak – a miket megkötöztök a földön, meg lesznek kötve mennyben is; és a miket föloldoztok a földön, föl lesznek oldozva mennyben is». (Máté 18, 18.)

«Minden hatalom nekem adatott mennyben és a földön. Elmenvén tehát, tanítsatok minden nemzeteket, tanítván őket megtartani mind, *a miket parancsoltam nektek*; és íme én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig». (Máté 28, 18.) így intézkedik Krisztus az apostolokkal, a tizenkettővel.

«Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra, melyen *titeket* a Szentlélek püspökké tett az Isten anyaszentegyházának *kormányzására*, melyet maga vérével szerzett», mondta szent Pál az efezusi presbytereknek. (Ap. csel. 20,28.)

«Nem keresztelni *küldött engem Krisztus*, hanem az evangéliumot hirdetni», mondja Pál. (I. Kor. 1, 17.)

«Ez okért *hagytalak téged* Krétában – mondja ugyanaz a Pál apostol Titusnak – hogy a mik hátra vannak, eligazítsad és *rendelj* városonkint egyházi szolgákat, a mint én meg is hagytam neked.» (Tit. 1, 5.) Arról tehát, hogy a nép intézkedjék az ilyen joghatósági ügyekben, Pál nem tud semmit.

És számos más helyen olvasunk hasonlókat, melyek mind azt mutatják, hogy maga a biblia szerint is Krisztus egyházát egyenlőtlen joguak társaságának szervezte, előjáróit maga rendelte és azokra a saját hatalmát ruházta; szóval, hogy egyházát fölülről lefelé hierarchikusan szervezte és minden jogot egyházában a fölülről való küldetéshez kötött. Valamint a kiváltságokat is, melyek arra szükségesek, hogy az apostolok, gyarló emberek léte, Krisztus szándéka szerint végezhesék a rájuk bízott tiszteket, az apostolokhoz kötötte. (Máté 28, 18.; Ján. 16, 13.) A híveket pedig egyenesen szembeállította velük s az apostolok engedelmes követését kötötte szívükre, midőn a 12-nek, illetőleg a kirendelt 72 tanítványnak mondta: «A ki titeket hallgat, engem hallgat; a ki titeket megvet, engem vet meg». (Luk. 10, 16.)¹

¹ Schulte: Kirchenrecht. 1856. II. 99. 1. Értekezésem: Az egyház önálló, tökéletes társaság. Hittud. Folyóirat. 1891. 67. s köv. 1.

A felekezetek azonban csak demokratikus, vagyis minden jogot a néptől eredeztető alapon válhatnak ki az egyházból (ismerjük a kezdetét Luther idejéből); önfentartásuk ösztöne kényszeríti őket erre; ennél fogva e célra még a biblia holt betűit is kellett elcsavarniuk, ha önálló életet akartak élni.

Hic liber est, in quo quaerit dogmata sua,
Invenit et pariter dogmata quisque sua.

Ez az a könyv (a biblia), melyben mindenki keresi és meg is találja a saját tanait. Természetes tehát, hogy a magyar baptisták szervezete is erre a demokratikus alapra van fölépítve. Azonban a nagy hazai protestáns szervezetekhez viszonyítva: kicsi keretbe, 38. §-ba van foglalva az egész. Méreteiben, jogi súlyában alig is múlja fölül a jelen baptista egyházi szervezet bármely hazai polgári társaskör alap-szabályait.¹

Azonfelül a természetes logikai sorrend azt hozná magával, hogy előbb a hitvallomásukat s csak aztán a szervezetüket állapítsák meg, mert a dogmatikából folyik az egyházjog; ugyanis az ilyen szervezet csak a hittanból, csak ennek az elveiből érthető meg; de hát ez

¹ Kulturális igényei is – mint látni fogjuk – oly kicsinyek, hogy afféle paraszt-egyháznak lehetne nevezni.

úgy látszik nálok nem sokat határoz, mert megfordították a sorrendet s azért mi is előbb a szervezetüket mutatjuk be, azután ismertetjük hitvallomásukat.

Alapszerve az egész szervezetnek, sőt úgyszólván – a szövetkezeti bizottságot leszámítva – az egyedüli szervük: a hitközség, e körül forog itt minden. Természetesen ez a politikai községtől teljesen különböző fogalom.

Mihelyt egy helyen vagy vidéken – mondja a szervezet – annyi baptista van, hogy képes hitszónokot, imaházat, vasárnapi gyermekiskolát föntartani s a hívek lelki ápolásáról kellően gondoskodni: önálló gyülekezetté, azaz hitközséggé alakulhat. (2. §.)

Szerényen és a prot. elveknek valóban megfelelő logikával csupán hitszónokról és imaházról beszélnek; mert a mely vallásban nincs áldozat – lévén ezek viszonylagos fogalmak – papról és templomról csakugyan nem lehet szó.

A következőkben ezt az «egy helyen vagy vidéken»-t szabatosabban írja körül a szervezet. Egy hitközség területe – úgymond – kiterjed azon városra vagy községre, esetleg azon járásra, illetőleg azon megyére, melynek határán belül a hitközség székhelye van, végre azon megyékre, melyekben nincs ilyen hitközség és a melyek hozzá legközelebb esnek. Szá-

molnak tehát az elterjedhetés különféle esélyeivel.

Kimondja továbbá a szervezet (3. §.), hogy: Egy hitközség a másiktól független, egyik a másik fölé nem emelkedhetik és belügyeibe nem avatkozhatnak.

Egyszóval az egyes hitközség az, a melyben életté válik a baptista vallás s nyilatkozik meg a maga sajátos egyéniségében. Ép azért ennek a szervezetét kell csak közelebbről szemügyre vennünk, ha az új jövevény bibliás vallás mi-voltába mélyebb betekintést szerezni akarunk.

Krisztus vezérlete alatt – így szól a szervezet – megvannak a hitközségeknek az ő *egyházi szolgálók*, kiket vallásfelekezete tagjaiból a hitközség szolgálatára kiválaszt és elrendel. (14. §.)

Ennek párja a «Hitvallomás» 10-ik cikke: a gyülekezetben levő hivatalokról.

A gyülekezetnek – úgymond – feje egyedül az Úr Jézus Krisztus, látható fejei a földön nincsenek.

Ez a fölfogás Krisztus közvetlen földi vezérletéről szerintünk: tapasztalatellenes, bibliaellenes és természetellenes; egyébként visszhangja a pietisták ama rajongó hitének, melynél fogva azt mondják, hogy érzik közvetlen összeköttetésüket Krisztussal. Lélektani alapját

ennek a különös hitnek a protestantizmus szem-mellátható züllésében kereshetjük, a mennyiben a régi tanító-tekintély elvetésével elvesztették lábuk alatt a biztos talajt, melyre a tani egység dolgában addig támaszkodhattak. Az észet egymagában nem találták erre eléggé alkalmasnak, mert az annyifelé vezette őket, ahányan csak olvasták a bibliát; hát kétségbeesésükben s önmagukat ámítva közvetlenül Krisztushoz menekültek, elfelejtvén a bibliában elolvasni azokat a helyeket, a melyeken Krisztusnak és pedig általa kirendelt látható helyetteseiről és az azoknak s nem a hitközségnek ígért Szentlélekről (Ján. 14, 26.) van szó. Mert úgy hiszem csak eléggé világos Krisztus szava helyettesítéséről, midőn például azt mondta Péternek, ő a lelkek főpásztorja: Legeltesd az én bárányaimat, legeltesd az én juhaimat (Ján. 21, 15-17.) s más hasonló. Frázisnak ugyan hatalmas és vonzó frázis tehát azt mondani: mi Krisztus közvetlen vezérlete alatt állunk, melyhez hasonló a többi protestánsoknak az a másik állítása, hogy ők csak Istennek, csak az Isten igéjének s nem embernek hisznek, midőn pedig a valóságban a maguk gyarló emberi fölfogásának hisznek, melylyel magyarázgatják a bibliát. A milyen megkapó első tekintetre az ilyen frázis, oly hamis

a valóságban, mert épen az ellenkezője az igaz. Meri, hogy egyebet ne említsünk, már csak józan ésszel nem lehet igaznak tartani azt, hogy maga a közvetlenül vezérlő Krisztus volna az, a ki egy és ugyanazon bibliai szövegről annyi különféle, egymástól eltérő, sőt egymásnak ellentmondó értelmezést sugalmazna ezeknek a jó embereknek! Hiszen egy lévén csak az igazság, ő volna akkor szerzője a százféle tévedezésnek.

Különben pedig erről a krisztusi közvetlen földi vezérletről s annak módjáról a Szervezet semmi közelebbi fölvilágosítást nem tartalmaz, ellenkezőleg a rákövetkező §-ban, az egyházi szolgák elrendeléséről szólván, az egészet tisztán emberi műveletnek mutatja be.

Az elrendelés (ordinatio) – úgymond a 15. §. – a megtörtént vizsgálat után, mire ha a hitközség maga nem képes (no ez ugyan szép dolog!), az ő testvér-hitközségei véneit meghívhatja, több vén kezének az ordinálandó fejére való tevés és érette való ima által – mit rendesen a vének közül egy a gyülekezet előtt fönhangon mond – történik.

Ebben nem látjuk az összefüggést Krisztus földi vezérlete s az ily módon történő emberi elrendelés között. Mikép, mily jogcímen jutnak ugyanis azok a vének ahhoz az isteni joghoz,

hogy az üdvösség dolgában, melynek föltételeit megszabni Krisztushoz tartozott, szolgálkat ők rendeljenek el?

A Szentírás szerint – úgy látjuk – ez világosan a Krisztus rendelte apostolok jogköréhez tartozik; sőt a midőn azt olvassuk, hogy az első keresztény gyülekezetből mások is emelik kezeiket az ordinálandó fölé, azt csak mint az ordináló apostolok kísérői teszik. (Ap. Csel. 1, 15–26.; Timót II. 1, 6. összevetve I. 4, 14.) «Gerjeszd föl az Isten malasztját – inti Pál Timótót – mely benned vagyon az *én kezeimnek* rádtétele által.»

Honnan van továbbá a véneknek missiójoga, küldési joga, melyen a Szentírás szerint az egyház szolgálainak egész működése alapszik; és pedig Krisztus rendelkezése szerint, melyet apostolaihoz intézett, midőn mondta: A mint engem küldött az Atya, én is *küldelek* titeket? Szent Pál erre támaszkodva azt mondja: hogyan hisznek (az emberek) annak, kit nem hallottak? És hogyan fognak hallani tanító nélkül? Hogyan tanítanak pedig, hacsak nem *küldetnek?* (Rom. 10, 14.)

Már pedig ez a krisztusi missió csak ott található föl, a hol van apostoli jogutódlás.

Már most minő összeköttetésben állanak a mi baptistáink az apostolokkal amott Ócsán?

Hiszen ők, a magyar baptisták, csak tegnap szervezkedtek itt mi közöttünk, az apostolok meg tizenkilenc század előtt éltek!

Az egész szertartás tehát, melyet a Szervezet 15. §-a leír, merő emberi utánzás, melyet utoljára minden ember megismételhet, de, ezt téve, komolyan nem hivatkozhatik Krisztusra. Ebben az esetben is azt lehet mondani, a mit valamikor szent Cyprián írt Novatiánusról:¹ «Novatianus nincs az egyházban, püspöknek sem tekinthető, miután megvetvén az apostoli hagyományt, senkinek sem utódja, önmaga ordinálta magát». Vagy a mit Optatus írt a donatistákról: «Ugyan mutassátok ki kathedrátok eredetét, a kik magatokat szentegyháznak akarjátok nevezni!»

Íme a lényeges s legfőbb szervezeti hiány a baptistáknál, a törvényes alap hiánya, mely miatt megdől aztán az egész szervezet értéke, krisztusi volta s az csak afféle emberi alapításnak bizonyul, mint bármely más polgári társaskör; az igaz, hogy jámbor célzattal, de ez még nem elég a szervezet krisztusi, keresztényi jellegének biztosítására.

Kikből állanak a baptisták egyházi szolgálói?

A 16. §. szerint: Az egyházi szolgák *rang-*

¹ Cyprian: Ep. 76. ad Magnum.

különbség nélkül a következők: 1-ször Hitköz-ségi előjárók, 2-szor Hitszónokok (lelkészek), 3-szor Hitközségi vének, 4-szer Evangyélisták, 5-ször Diakónusok. Különös egy összeállítás, az igaz; épen úgy lehetne belőlük többet, mint kevesebbet elrendelni. (Megjegyzem, hogy a «Hitvallomás» 10. cikke még a tanítókat is ide sorolja, valamint hogy ott szolgálknak már csak a diakonok neveztetnek, a mi idővel derekas konfúzióra vezethet.)

Tehát ezek az egyházi szolgák rangkülönbség nélkül vannak, bizonyára csak itt a papiroson, mert az élet a különbözőket nem szokta egyenlőknek tekinteni. Bármiként álljon is azonban a dolog a Szervezetben, annyi tény, hogy ez a fölfogás is, mely megtagadja a rangkülönbséget, ellenkezik a Szentírással. Krisztus ugyanis csak az egy Péternek mondta: neked adom a mennyek országa kulcsait, jelezvén ezzel a főhatalmat; apostolainak meg ezt mondta: ti nem úgy (mint a nemzetek királyai), hanem a ki *nagyobb* közöttetek, legyen, mint a kisebb; és a ki előjáró, mint a szolga. (Luk, 22, 26.) Nem tagadta tehát apostolaira nézve a rangkülönbséget, hanem azt, ki nagyobb köztük, csupán alázatosságra intette. Azért beszélhetett szent Pál az egyházat *kormányzó* püspökökről (Ap. Csel. 20, 28.) s azért

inthehte a híveket: Engedelmeskedjete*k* *előljáróitoknak* (praepositis vestris) és hódoljatok nekik; mert ők örködnek, mint a kik számot fognak adni lelkeitekért. (Zsid. 13, 17.)

Szentírásellenes lévén a Szervezet egyik ig^en lényeges pontjának, a vezetésnek jogi alapja, a többivel rövidebben végezhetünk.

A mi emez egyházi szolgálk értelmi képesítését illeti, az igazán a minimumra van leszállítva. A hitközségi *előjáró*, tehát a község feje, a község vezetője (a 18. §. szerint) elég, ha legalább négy polgári iskolai osztályt, vagy ehhez hasonrangú más iskolát (gimnázium, reál-, katonai iskola stb.) rendesen vagy magánúton (!) végzett legyen és pedig Magyarországon. Ennyi képzettsége nálunk már majdnem minden mesterembernek, vagy iparosnak van. *Hitszónok* (lelkész) lehet, a ki hitszónoki (theologiai) iskolát végzett, vagy legalább gimnáziumi, vagy ezzel hasonrangú iskolai érettségi bizonyítvánnyal bír. A hitszónoki iskolát még majd csak fogják szervezni. A *hitközségi vénektől* – pedig, mint mindjárt meglátjuk, ezek tulajdonképeni lelkészei a hitközségnek – nagyobb fokú világi iskolai képzettséget nem kívánnak; bizonyára az elemi iskolával is megelégesznek. Az *evangyelistaknak* – csak ennyit mond a Szervezet – némi iskolai képzettség-

gel kell bírniok, a *diakónusoknak* már csak írni és olvasni kell tudniok.

Ilyen mértéket szabnak az országos vezetőségre, az ú. n. szövetségi bizottság tisztviselőire is. (5. §.)

Látnivaló, hogy vezetőiktől a tudományból ugyancsak keveset kívánnak, mintha sejtelmével sem bírnának annak, hogy az egyháznak kultúrintézménynek is kell lennie, vagyis hogy az egyháznak, mely, Montesquieu szerint, midőn ég felé mutat, itt a földön is előmozdítja az emberek javát, az imádkozáson és a kegyes fohászokon kívül kultúrföladalai is vannak. Ebben is, úgy látszik, félreértés vezeti őket. Krisztus ugyanis, isteni erejének a kimutatására, tana elterjesztésére, kezdetben egyszerű halászokat, tanulatlan embereket választott és tudásuk hiányát charismákkal pótolta; a baptisták, Krisztust utánozva, ezt most saját egyházukra akarják alkalmazni – persze charismák és Krisztus ereje nélkül. Ám legyen nekik hitük szerint.

Mik továbbá ezeknek az egyházi szolgáknak a teendőik? A legsajátságosabb összeviasságban a következők.

A hitközségi előjáró – a 17. §. szerint a hitközség vezetője és első hivatalnoka s mint ilyen köteles a tagok nyilvántartásáról gon-

doskodni, a hivatalos bejegyzéseket eszközölni, a diakónusok vagyonkezelését ellenőrizni s a hitközségi gyűlés határozatait végrehajtani; a költségvetés korlátain belül utalványozni. Ez tehát afféle polgári társulati elnök, minden lelkészi teendő nélkül.

A hitszónok a hitközségnek prédikátora (lelkésze), tehát – a Szervezet szerint – kell, hogy különös képességgel bírjon a szentbeszéd tartására. Más teendőt neki a Szervezet nem jelöl, kivéve, hogy egyúttal egy személyben hitközségi előljáró is lehet.

A hitközségi vének a tagok ápolói, látogatói, gyámolítói, vigasztalói (mintha csupa betegek-ből állanának a baptisták!), kiknek kötelességük tanáccsal szolgálni, a tagokkal imádkozni (!), őket vallási kötelességeik teljesítésére buzdítani, szelíden inteni, bibliai értelemben dorgálni, felettük, mint az Úr juhai felett, örködni, őket a bűntől visszatartani és részükre a szakramentumokat kiszolgáltatni.

Tehát nem a hitszónok (lelkész), hanem ezek a «vének» viselik a legszebb és valóban az egyedüli lelkészi hivatalt az egész hitközségben; a vének gondozzák a hívek lelkiszükségeit és sajátságos, mégsem ezeket, hanem a hitszónokot, a kinek alig van valami teendője, hívják lelkésznek és érettségit kívánnak

tőle; ellenben a vénektől, a kiknek tulajdonkép kötelességük a tagoknak mindennemű tanáccsal szolgálni, akiknek tehát magasabb lelki műveltséggel, képzettséggel kellene bírniok, a Szervezet szerint «nagyobbfokú világi iskolai képzettség nem kívántatik». Ez igazán fölforgatása a természeti rendnek és a dolgok *egyszerű*, természetes követelményeinek!

Az evangyélis­ták – ugyancsak a Szervezet szerint – a hitszónokok mellett működő igehirdetők szóval és írásban. Tehát a szétszórt, a távolabb fekvő vidéken lakó baptis­ták közt ugyanaz a tisztük, mint a hitszónoknak a központban. De hát akkor – ennyi segéd mellett – mit csinál maga a hitszónok, hiszen csak nem prédikál reggeltől estig? Aztán pedig még neki érettségire van szüksége, ezeknek az evangyélis­táknak, kiknek ugyanaz a teendője, mint a hitszónoknak, sőt több, mert azonfelül még, hogy írásban is kötelesek az ígét hirdetni, ezeknek csak «némi iskolai képzettséggel kell bírniok».

A diakónusok végre a hitközség vagyonának a kezelői. Ezenfelül, jóllehet csak «írni és olvasni kell tudniok», ezek is «támogatói a hitszónoknak imával és tanáccsal». A hitközség legtanultabb, mint érettségivel bíró emberét, a hitszónokot, tehát ennyi oldalról kell megtámogatni!

Ezeket mind összevetve, ha a baptista egyházi szolgák teendőiről és képzéséről szóló ez a szervezeti rész nem furcsa, akkor semmi sem különös a világon!

A 21. §. kimondja róluk: Minden egyházi szolga (lásd a 16. szakaszt) a hitközségnek, mint testületnek, van alávetve. A hitközség élethossziglanra választja szolgálait és őket hűtlenség esetén bármikor szolgálatuk alól fölmentheti.

A 24. §. pedig: Az egyházi szolgák hivatalai nincsenek *mindig* fizetéssel összekötve, de a hitközség határozhat számukra arányos díjazást, különben ők bármi megengedhető polgári foglalkozásúak lehetnek. A hitszónokra nézve azonban szükséges, hogy egyházi hivatala után táplálkozzék. A diakonusi állás csak gyér esetben lehet díjazott. A hitszónoknak tehát, a ki csak afféle iiguráns, kell fizetésének lennie, de a véneknek, a kikre a lelkeszi munka zöme esik, nem!

Egyebekben a 30. §. szerint: papi ruha nincsen. Természetes, a hol pap nincs, ott papi ruha sincs.

A hitközség anyagi eszközeiről a 31. §. szól. Eszerint: meghatározott hitközségi adó nincsen; köteles azonban minden tag a hitközség céljaira tehetségéhez mérten szeretetből ada-

közni, a ki ezt elmulasztja, a közömbösség vagy a fősvénység bűnébe esik.

Tehát itt szeretetből köteleznek és ezzel kapcsolatban két új bűnt alapítanak meg – szeretetből. Csak az a kérdés, hogy ilyen ingatag alapon, biztos jövedelem nélkül, hogyan csinálják meg az évi költségvetést, melyet a 17. §. föltételez?

Ezek volnának a baptista hitközség belső szervezetének, a vezetésnek körvonalai; a mondotakhoz képest olyan gyarlók, hogy csakugyan meglátszik rajtuk, mintha ingyen csinálták volna őket, afféle negyedik polgári iskolai képzettséggel. Ezekért valóban kár Kálvin felekezetéből kitérni!

De a Szervezet készítői mégis büszkék magukra és a szervezetükre, mely a 12. §-ban kivágja: ezen vallásfelekezetnek semminemű földi kegy- vagy védura nincsen; semminemű egyházi függésben külföldi hatóságtól, vallásfelekezeti társulattól, vagy egyéntől nem állhat. És a 13. §-ban: A hitközségek felett semminemű egyházi főhatóság vagy egyházi földi egyén főhatósági vagy papi fejedelmi jogot nem gyakorolhat. Eszerint a baptista hitközségeknek földi főpapjuk, kerületi vagy országos elöljárójuk, vezetőjük, vagy országos püspökük nincsen, hanem az egész felsőbb kép-

viseletet egyedül az 5-ik §-ban körülírt szövetkezeti (több hitközség szövetsége) bizottság teljesíti ... Oh hiszen ők Krisztus köz vetetlen vezérlete alatt állanak!

Különben minden ügyüket (22. §.) a hitközségi közgyűlésen intézik el, a hol minden tagnak (23. §.) nemi különbség nélkül egyenlő szólási és szavazati joga van; a miben, mint bibliás felekezet, ismét vétenek szent Pál ellen, a ki egyenesen megparancsolta, hogy: az aszszonyok az egyházban hallgassanak; mert nem engedtetik meg nekik, hogy szóljanak. (I. Kor. 14, 34.)

Végül a Szervezetbe bele van foglalva isteni tiszteletük, szertartásaik és a tagok fölvétele is.

A 25. §. szerint a baptisták *isteni tisztelete* kétféle: belső és külső. Lényeges és fő a belső, mely áll az özvegyek és árváknak nyomorúságukban való látogatásából, szeplőtelen életmódból, az evangéliumnak (melyiknek? mert hogy azt a valódit nem értik, láttuk!) alkalmas és alkalmatlan időben való terjesztéséből, bűnösöknek megtérítésre való hívásából, szegények és betegek iránti részvétből és a keresztnek örömmel való hordozásából.

Ez volna a baptisták belső isteni tisztelete; jámbor dolgok ezek mindenesetre mind, olyasfélék, mint a minőket nálunk a Szent-Vince-

egylet tagjai különösen gyakorolnak. Csak egy fogyatzokozása van ennek az egész elősorolásnak, az, hogy belső tiszteletről beszél és mégis külső ténykedéseket sorol fel; bizonyosan rossz pszichológus volt a szerkesztője, a ki a belső isteni tisztelet elemeit nem jól ismeri. Az egészet összetévesztette a keresztény irgalmasság testi és lelki cselekedeteivel.

A baptista külső isteni tisztelet áll: ima és bibliai órák tartásából (ugyan mit csinálhatnak a bibliai órákon, hiszen az exegesishoz négy polgári osztály nem elégséges!) és hit-szónoklatból. Olyan érzékeny lelkeknek, mint a minőknek a baptisták látszanak, vájjon elég ez?

A *szertartásokról* szól a 26. §. Ezt mondja: A keresztelésen, úri szent vacsora osztáson, igehirdetésen, igeolvasáson és énekeken kívül egyéb szertartás nincsen. Kevés az igaz s mi több, ennek a fele is alig nevezhető szertartásnak, legfőllebb a szónak szokatlan kitágításával.

A keresztelésről külön szól a 27. §. A keresztelés folyó- vagy állóvízben, esetleg egy azon célra fölállított medencében haj tátik végre... A szertartás áll énekből, imából, rövid szónoklatból és az egyének egyszери víz alá merítéséből.

Ez tulajdonkép ennek a felekezetnek a specifikuma: a felnőttek keresztelese s egyúttal a folyóvízben való keresztelese. Ebben iparkodnak Krisztusnak Jordánban történt megkeresztelését utánozni. De látszik, a mint a bibliai betűhöz nem ragaszkodnak abban, hogy az emberek nem utasítják Jordánba, úgy a folyótól is kezdenek távolodni, megengedvén a medencét. A medencétől pedig már csak egy lépés a leöntéssel történő keresztelesehez... s ezért az egy pontért kellett külön felekezetet fölláttítani!

28. §. Az úrvacsorai szertartás áll a kenyérnek és bornak a hívők közötti kiosztásából. (Hol?)

A *tagfelvételtől* szól a 29. §. A belépés vagy kilépés bejelentése a hitközségi előljáró előtt történik. De azt mondja tovább a szakasz: A belépés a szakramentumok kiszolgáltatásával összefüggésben nem áll, azért a megkeresztelés a belépéssel egy fogalom alá nem vehető.

Ez teljesen érthetetlen egy intézkedés. Hiszen a «Hitvallomás» 8. cikke szerint: A keresztség... az Úr anyaszentegyházába való belépés és 10. cikke szerint: A keresztség által fölvétetünk a Krisztusnak e földön létező gyülekezetébe. Nyílt ellenmondás ez a «Szervezet» előbb idézett 29. §-ával. Hogyan mondhatják e szerint, hogy a

megkeresztelés a belépéssel egy fogalom alá nem vehető? Érdekes kérdés továbbá, hogy mit csinálnak a hozzájuk átlépő keresztény, tehát már megkeresztelt emberrel? Nem keresztelik meg? Hiszen előttük a gyermekkeresztelésnek nincs értéke! Erre azonban a Szervezetben feleletet egyáltalán nem találunk. Ennyit a Szervezetről. Valóban igaza volt a miniszternek, hogy ez a Szervezet egy hazai felekezetével sem azonos. Olyan nagyon gyarló.

III.

A MAGYAR BAPTISTÁK HIT- VALLOMÁSA.

(Általános vonásaiban sajátserű összetétele a régi protestáns és a kath. álláspontnak. Egyrészt a mai ész-elvüsködő prot. felekezetektől eltérőleg a Szentírást nyilvánkoztatásnak vallja, vallja az inspirációt is és a szabad vizsgálati elvet a régi «privata inspiratio»-val megtoldva tartja fenn; másrészt az új-szövetségi szentkönyvek számát tekintve, a régi és új protestánsoktól eltérőleg a kath. kánonhoz ragaszkodik, valamennyi szentkönyvet elfogadja és a hitszabály tekintetében nemcsak hogy a tekintély elvét állítja föl, hanem annak a legsajátszerűbb formáját, a «plebiscitumot» iktatja hitbeli kódexébe. A részletes tanokban legnagyobbbrészt (így az úrvacsoránál, praedestinatióban stb.) Kálvin hittana az uralkodó. Az álláspont ilyenén természeténél s ezenfelül úgy látszik a «hitvallomás» szerkesztőjének járatlanságánál fogva is e hitvallomás tele van ellen mondásokkal.)

A baptisták egyházi szervezete, melyet az imént ismertettünk, Ócsáról (Pest m.) van keltezve 1895. szeptember 15-éről.

A második rész szintén Ócsáról, de egy későbbi, 1897. május 28-iki kelettel, a baptisták dogmatikáját és erkölcsstanát képezi, teljes címe szerint: *Hitvallomása és szerkezete a kereszttel*

keresztyén gyülekezeteknek, melyeket közönségesen baptistáknak neveznek.

A címben magában, mint látjuk, két saját-szerű vonás jelentkezik. «Keresztelt keresztyéneknek» nevezik magokat a baptisták, a mi vagy azt jelenti, hogy vannak nem-keresztelt keresztyének is, a mi lehetséges, hogy a már említett kétszáz egynéhány protestáns szekta között ilyen nevű is van, mert hogy van «keresztény zsidók» nevű kis protestáns szekta, azt olvastam; vagy pedig azt akarják ezzel kifejezni, hogy csak a felnőtteket keresztelik. Nekünk mindenesetre szokatlan egy cím.

A másik saját-szerű vonás a többesszám, hogy «gyülekezetekről» és nem a gyülekezetekből, vagy hitközségekből álló egységes egyházzól, vagy felekezetről beszélnek. Ezzel jelezni akarják, hogy mint a Szervezetnél láttuk, minden egyes hitközség teljesen független a többi-től. A főbb felekezeteknél ez nincs így.

A «Hitvallomás» 15 cikkből és függelékből áll s a míg legnagyobb részét hittanaik foglalják el, erkölcstani tételekből keveset találunk s azt is inkább csak úgy mellékesen közbeszúrva. A címek a következők: 1. Az Istennek ígéről (a Szentírásról). 2. Az Istenről. 3. A bűnről (az eredeti bűnről). 4. A megváltásról. 5. Az üdvösségre való elválasztásról

(*praedestinatio*). 6. A kegyelemeszközökről s ezek sorrendjéről. 7. A bűnös megtéréséről az Istennek igéje által. 8. A szent keresztségről. 9. A szent vacsoráról. 10. Az Úrnak gyülekezetéről (ez a «Szervezetbe» tartoznék). 11. A szentségről (*sanctitas*). 12. Az isteni törvényről (ez egy homályos erkölcstani szakasz). 13. A házasságról. 14. A polgári rendről (ezt a pontot úgy látszik a kormány kívánságára, az eskü és a katonáskodás miatt vették fel). 15. Az Úr visszajöveteléről, a halottak föltámadásáról és az utolsó ítéletről. Ezekhez csatlakozik egy 23 kis pontú «Függelék» részint dogmatikai, részint erkölcstani tartalommal, a legvilágosabb része az egész Hitvallomásnak.

Mielőtt ezen «Hitvallomás» egyes pontjainak részletes ismertetésébe bocsátkoznám, a mi különben igen érdekes foglalkozás lesz, előbb általánosságban az egésznek két jellemző vonását emelem ki. Az egyik vonás, hogy az egész Hitvallomás nagyjában a régi kalvinisztikus alapon áll és távol tartja magát a modern racionalisztikus áramlatoktól, melyekkel a két fő protestáns felekezet ma már egészen telítve van. Szorosan a Szentírásra támaszkodik, azt sugalmazott igének és kinyilatkoztatásnak tartja, tehát teljesen szupernaturalisztikus jellegű a régi protestáns értelemben; Harnackok után

nem futkos, mint a mai debreceniek vagy a sárospatakiak. A régi, a XVI. századi reformátusok hite tükröződik benne vissza.

Mondom nagyjában, az eléadott tanokban és a kereszténység természetfölötti jellegét illetőleg; mert egy lényeges pontban, a Szentírás terjedelme tekintetében eltér tőle, a mennyiben az újszövetségi ú. n. deuterokanonikus könyveket is mind elfogadja.

Hogy tiszta pozitív alapon áll s a racionalizmust teljesen elhárítja magától, ez egy ma alakuló protestáns felekezethél, tekintve a főbb felekezetek bomlását, hitben való ingadozását, nagy érdem. S hogy híveit abban tényleg meg is tartsa, utánozván a katolikus egyházat s természetesen ellentmondván a bibliai szabad vizsgálat protestáns elvének, bevonja, mint mindjárt szólok róla, a tekintély elvét, melynek megtagadása kizárást von maga után.

A másik jellemző vonása a «Hitvallomásnak» egy benső ellenmondás, melyben a protestantizmus minden fajtája kezdet óta szenved s melyet ez a Hitvallomás sem kerülhetett ki. Tudniillik a tekintélyi elvnek becsusztatása a szabad vizsgálat elvére alapított vallásrendszerbe s ehhez képest több cikknek helytelen, ellenmondásos megszerkesztése.

Míg egyrésről azt mondja, hogy a szent

könyvek «a hit és életmód egyetlen szabálya és zsinórmértéke» (első cikk), vagy hogy «Istennek ismeretéhez az ember *egyedül* a Szentírás isteni kijelentése és a Szentlélek által juthat» (2-ik cikk), tehát hogy az egyes ember keresztény hitének és életmódjának megkonstruálásában egyedül a Szentírásra és a Szentlélekre van utalva, az rá nézve az egyetlen szabály és zsinórmérték, a minél az egyéni önállóságot a hit dolgában jobban kifejezni nem lehet; addig az Úrnak gyülekezetéről szóló 10-ik cikkben ezt kereken megtagadja s a hit követésében a gyülekezet tagjaira nézve a legridegebb tekintélyi elvet mondja ki.

«A tanítóknak joguk és kötelességük – így szól a 10. cikk – az isteni tiszteleti összejövetelekkor prédikálni. Tanításaik evangéliumi tisztaságára felügyel az egész gyülekezet, mely *azon esetben, ha egy prédikátor az evangélium tanaitól, a mint ezen jelen hitvallomásban kifejezést találnak, eltérne, s eltérése mellett minden intés dacára megmaradna, az illetőt azonnal elmozdíthatja hivatalától*». Ezt anathemának szokás nevezni.

Mekkora képtelenség! Először is megfosztják tanítóikat ama joguktól, hogy nekik «a hit és életmód egyetlen szabálya és zsinórmértéke» a Szentírás legyen, tehát hogy ne azt prédi-

kálják, a mire a «Szentírás isteni kijelentése és a Szentlélek által jutottak», hanem azt, a mit ez a szűkebb bizottság által, Ócsán, 1897. május 28-án, összeállított Hitvallomás tartalmaz.

Másodszor kijelentik ebben a 10-ik cikkben, hogy azok az evangélium tiszta tanai, a melyek «ezen jelen hitvallomásban kifejezést találnak», tehát a mit a szűkebb bizottság megírni jónak látott s nem azok, a melyekhez a tanítók és a hívek «a Szentírás isteni kijelentése és a Szentlélek által jutnak».

És harmadszor magukat a híveket is megfosztják az evangéliumi szabadságtól, hogy nekik «a hit és életmód egyetlen szabálya és zsinórmértéke» ne a Szentírás, hanem a jelen Hitvallomásban kifejezett tanok legyenek. Mert a dolog természeténél fogva viszonylagos két fogalom a tanítók prédikálása és a hívek kötelessége követni eme prédikálást; ez a kettő együtt jár s ha a prédikátorokat kötik a jelen Hitvallomás tartalmához, annak nem lehet más értelme, minthogy viszont a híveknek sem szabad mást hinni, mint a mit prédikátoraiktól eme Hitvallomás alapján hallanak.

Nyilvánvalóvá teszi ezt ugyanezen 10-ik cikknek a kizárásról szóló pontja, mely így hangzik: «A gyülekezetnek, alapítójának szabálya szerint, joga és kötelessége tagjai közül azokat,

kiknek *élete hitöknek ellent mond*, kik egy isteni törvényt megszegnek s intés által magukat bűnbánatra s igaz javulás elhatározására birni nem hagyták, tehát a bűnben megmaradnak, rendes szavazás által kizárni s a tagok jogait tőlük megvonni».

A kiknek élete hitüknek ellentmond! Mi-féle hitről lehet itt szó? Nem arról, mely valakiben a Szentírás olvasása közben támad, ezt ugyanis az illetőn kívül más nem ismerheti s ép azért nem mondhatja másról, hogy élete hitének ellent mond. De *internis non judicat praetor*. Itt csak a külsőleg megismerhető hitről s ezen mások által megismerhető hitnek (hitzabálynak) megfelelő vagy meg nem felelő külső cselekedetekről lehet szó, olyanokról, melyeket a gyülekezet megítélni s miattok valakit a gyülekezetből kizárni képes. Ez a hit s ennek a mértéke nem lehet más, mint a jelen Hitvallomás, melyhez a gyülekezet valóban képes valakinek a cselekedeteit hozzá mérni s ekként megítélni, megfelelnek-e a Hitvallomás előírásainak, vagy sem?

Íme a legridegebb tekintélyi elv, a tanítók és hívők tekintetében egyaránt, a szabad vizsgálatúnak mondott vallásrendszerben, tehát a legnagyobb ellentmondás, a mi csak képzelhető. És ha a szerkesztő legalább ehhez képest

fogalmazta volna meg az 1., 2. és a 10-ik cikket!

Az a szűkebb bizottság, vagy hogy modern szóval éljünk, a bizottság előadója, a ki ezt a Hitvallomást összeállította, megkötötte a hit dolgában az egész községet: prédikátorokat és híveket és a rendkívüli szövetkezeti közgyűlés, mely a vallomást elfogadta, megkötötte a jövődő híveket, a kik valaha a baptistákhoz csatlakozni fognak, a kizárás terhe alatt; megkötött oly csekély műveltségű embereket, a kiktől a Hitvallomás 10-ik cikke, illetőleg a Szervezet 15-ik §-a föltételezi, hogy lehet egész hitközségük, a mely tudatlanságánál fogva még az egyházi szolgák kiválasztásának elővizsgálatát sem képes megejteni.

És ezt ugyanabban a «Hitvallomás»-ban tesszik, melynek mindjárt első cikkében alapelvül mondják ki, hogy mindenkire nézve «a hit és életmód egyetlen szabálya és zsinórmértéke» a Szentírás!

Elismerem, hogy a hit egységét fenntartani s valamely vallási társulatot az elzülléstől, a széjjelhullástól megmenteni csak ily módon, a tekintélyi elv alapján lehet. S midőn ezt a baptisták kimondották, rendkívüli előnybe kerültek a modern lutheránus és kálvinista testvéreikkel szemben, a kiktől tényleg naponkint

hódítanak el a vallási egység után áhítózó híveket. De akkor ne mondjanak magoknak ellent s ne tagadják meg egyik szóval azt, a mit a másik szóval mondtak. Ne hamiskodjanak, mondván a Szervezet 14. §-ában, hogy hitközségeik Krisztus vezérlete alatt állanak; ne üzenek játékot a szabadság eszméjével, hivalkodván a 13. §-ban: a hitközségek felett semminemű egyházi főhatóság, vagy egyházi földi egyén jogot nem gyakorolhat; mert a tiszta valóság az, hogy számukra egy bizottság egy iratot állított össze, egy százféleképen magyarázható iratot, melyet «evangéliomi tannak» tartanak s melytől senkinek, a kizáratás terhe alatt, eltérni nem szabad; de a mely fölött ellenmondásai, rossz szövegezése folytán remélhetőleg még számtalanszor össze fognak veszni.

Egy szóval a Hitvallomásban hol a szabad vizsgálat, hol ismét a tekintély elve, hol a Szentírás, hol meg ebben a Hitvallomásban foglalt «evangéliumi tan» váltakoznak csodás következetlenséggel. így eljárva az embereket jámbor érzelmeikben meg lehet zavarni, de egységes vallásrendszert fölépíteni nem lehet.

Kötöttség itt, kötöttség ott; kötöttség a baptistáknál, kötöttség a katolikusoknál; tekintély itt, tekintély ott. Csakhogy míg a katolikus rendszerben tisztán látom a törté-

neti szílat, mely azt a tekintélyt az apostolokkal s az apostolok által Krisztussal összeköti; addig itt nem látom, hogy az a Csopjék Attila, Udvarnoki András, Orosz István, a kik a «Hitvallomáson» alá vannak írva, mily jogon és mily alapon jelentették ki a jelen: észet, akaratot, kezét megkötő «Hitvallomás»-ról, hogy csak az az evangéliumi tan, mely a «jelen hitvallomásban kifejezést talál?»

Az az igazi szabad vizsgálat, mint a lutheránusoknál és kálvinistáknál látjuk, hogy minden prédikátor mást prédikál és minden hívő mást hisz. Az igaz, hogy így felekezet nem létezhetik, hanem darabokra hull szét: de abban az eljárásban legalább van következetesség, melyre különben csak a legújabbban jutottak.¹ A baptisták is ezt az utat fogják megjárni, mert annak dacára, hogy a legokosabb emberüktől is csak polgári iskolát kívánnak, még az ilyen is előbb-utóbb észre fogja venni, hogy hiba van a kréta körül, hogy az a kizárással fenyegető Szervezet és Hitvallomás türheterlen ellenmondásban áltanak egymással.

Tehát tisztelt baptista polgárok, vagy szétzülleni, vagy a tekintély elvét fogadni el! Önök ezt, látom, kisebb értelmi műveltség

¹ Karácsonyi: Magyarország egyháztörténete. 206. 1.

mellett is, megértették. De akkor miért nem térnek vissza az ősi katolikus egyházba, melyből elődeiket a sajtószertű viszonyok kiszakították? Ha tekintélyt keresnek, keressék azt ne Ócsán, ott semmi sincs, hanem keressék Rómában, arról szól a történelem, ott lakik Péter utódja.

Ezen általános jellemzés után lássuk már most magát a Hitvallomást egyes cikkei szerint.

1. cikk.

Az Isten ígéről.

(A Szentírás tekintetében – ezt értik Isten ígéje alatt – a régi prot. állásponton vannak, egyedüli hitszabálynak tartják, de az új-szövetségben, eltérőleg a prot. nézettől, a kath. kánont fogadják el. Tétéleiket érdekesen elferdített idézetekkel támogatják.)

Amilyen gyarló baptistáink társulati szervezete a nagy protestáns felekezetekkel, nevezetesen a magyarhoni lutheránusokkal és kálvinistákkal szemben, viszont ép annyira előnyben vannak felettök a hitvallomás, vagyis a dogmatika tekintetében. Van határozott, hivatalosan körvonalozott hittanuk; tudják, mit hisznek; míg amazoknál ma már erről szó sem lehet. Legalább lelkészeik és theologusaik között nem. Régi protestáns felekezeteink idővel hatá-

rozottan protestálókká fejlődtek, azaz: a hit tételeiben a hány a fej közöltük, annyi a vélemény is.

Ebben újból látjuk tehát beigazalódní a régi axiómát, hogy az életben nincs logika. Mert hiszen nyilvánvaló ellenmondás a protestáns szabadvizsgálati elvre támaszkodó baptisták körvonalozott hittana, de hasznos, csak így lehet a felekezeti egységet fenntartani; míg a nagy protestáns felekezetek, elhagyva a régi szimbolikus könyveikben körvonalozott hittanaikat, újabban igazán a szabadvizsgálat útjára tértek, következetesek lettek önmagukhoz, de egyidejűleg általános felbomlásnak is indultak, veszítik a hitegység belső kötelékeit s csak még a külső szervezeti keret tartja őket ideig-óráig össze.

A baptistáknak ezt az érdekes Hitvallomását vesszük most részleges tárgyalás alá, kutatván, hogy hogyan van konstruálva s micsoda elemekből van összetéve. Lássuk sorba az egyes cikkek szerint.

Az első cikk az Isten igéjéről, vagyis a Szentírásról szól. A Szentírásnak első helyre, kiindulópontul való állítása a baptistáknál a régi, szintiszta XVI-ik századbeli protestáns felfogás, mely mindent a Szentírásra épít, abból indul ki, a hagyomány, az egyház, az élő gyakorlat elvetésével.

A kiindulási pont tehát a régi, de a kánonban, (az elismert szentkönyvek száma tekintetében) nevezetesen az Új-Szövetségre vonatkozólag, mind a régi, mind a mostani s különösen a magyar protestánsok felfogásától teljesen eltérnek. Az Ó-Szövetségből kihagyják Tóbiás, Judith, A bölcsesség könyvét, Ecclesiasticust, Baruchot és a Makkabeusok két könyvét. Ebben protestánsok; de már az Új-Szövetség összes könyveit elismerik, vagyis a katolikus kánont fogadják el; ebben nem protestánsok. Tudjuk, hogy már Luther kidobta Jakab levelét (epistolam stramineam) s a deuterokanonikus könyveket, hasonlóképp a többi protestánsok is a mai napig. Ez tehát lényeges eltérés a baptisták s a főbb protestáns felekezetek között.

Magokról az így elfogadott szentkönyvekről, vagyis a Szentírásról, négy elvet állítottak fel: 1. hogy valósággal a Szentlélektől vannak ihletve (inspirálva); 2. ezen könyvek együttesen képezik az emberiségnek adott egyedül igaz isteni kijelentést (revelatio); 3. az Isten megismerésének egyetlen forrását képezik és 4. ezeknek kell a hit és életmód egyetlen szabályának és zsinórmértékének lennie (sunt unie us fons revelationis et regula fidei).

Régi, Luther-féle felfogás. De összehasonlítva a mai protestánsokkal, az első két pont-

ban különböznek a mi lutheránusainktól és kálvinistáinktól, a kik, mint hivatalos lapjaikból látom, se az ihletettséget, se a kijelentést, a kinyilatkoztatást, nem ismerik el többé, hanem, Harnackot követve, ezeket az iratokat egyszerűen az ó-kori emberi értelmi fejlődés irodalmi maradványainak tekintik, evolucionista szemmel értékelik.

A harmadik pontban, mely az Isten megismerését is a kinyilatkoztatásból származtatja, ellenkeznek a baptisták a filozófiával és a kinyilatkoztatással (Róm. 1, 19; Bölcs, k. 13, 1.), mely az Isten megismerésének forrásául az észet vallja. Különben úgy gyanítom, hogy ez a harmadik elv csak a szerkesztő fogyatékos theologiai képzettsége folytán került ilyen helytelen formában ebbe a Hitvallomásba. Ha ugyanis összevetjük a második cikkel, a mely a háromszemélyű Istenről szól s nézzük annak a végét, a hol az mondatik, hogy «ezen, t. i. a háromszemélyű Istennek ismeretéhez az ember egyedül a Szentírás isteni kijelentése és a Szentlélek által juthat», fel kell tételeznünk, hogy az első cikkben csak rosszul, nem szabatosan fejezte ki magát s az Isten megismerését a háromszemélyű egy Isten (Szenháromság) megismerésével zavarta össze. Mert a Szenháromságról csakugyan csak

a kijelentésből szereztünk tudomást, az magában az ész erejét fölülmúló titok s nem természetrendi igazság, míg ellenben az Isten megismerése az.

Ha azonban tudva állította, amit állított, akkor vagy visszatért a régi Luther-féle tanhoz, hogy az ész az eredeti bűn folytán erre az ismeretre képtelen, a mi nála valószínűbb; vagy tradicionalista, mint Bautin, Bonetty voltak újabban, a mi valószínűtlen. Az eredeti bűnről s következményeiről alább bemutatandó cikk után következett, a harmadik pont mégis csak a régi Luther-féle tannak a megújítása lehet.

A negyedik pontban végre ellenkeznek a katolikusokkal, a kik hitszabálynak nem a holt betűt, a bibliát, mely nem ilyen célból keletkezett, hanem az élőszóval tanító Péterapostoli tanítótestületet tartják. Meg kell azonban adni, hogy a Szentírásnak hitszabályul állításában egyeznek a többi protestáns felekezetekkel, itt t. i. az első cikkben; mert a 10. cikk szerint mégis csak ez az írott Hitvallomásuk lesz az ő hitszabályuk.

A szövegben az «isten igéjéről» körvonalozott eme tanhoz a jegyzetben szentírási idézeteket csatolnak, mintegy bizonyításul vallott tanaik kinyilatkoztatott voltának.

Nagyon érdekes ez a hivatkozás, illetőleg ez

a megindokolás. Mi mindenfélét olvasnak ki az egyes szentírási helyekből! így például annak igazolására, hogy miért ragaszkodnak – a hagyomány elvetésével – kizárólag a Szentíráshoz, mint hitforráshoz, idézik Krisztus szavait (Ján. 10, 35.) ekképen: *Az írás meg nem hamisíttathatik*. Igazán hamis fordítás! A Vulgátában ez áll: non potest solvi scriptura. Káldy-Tárkányi szerint: az írás fel nem bontathatik. Tudniillik azon a helyen Krisztus, vitatván isteni voltát, kérdezi a zsidóktól, hogy: ha már azok az emberek istenieknak mondatnak, a kik Isten helyett ítélték (Mózes, II. 21, 6.), pedig – úgymond – az írást, mely ezt mondja, nem lehet elvetni (non potest solvi scriptura: vagyis ti azt az írást feltétlen hite-lűnek tartjátok), miért mondják akkor, hogy ő káromkodik, mivel Isten Fiának mondja magát? Tehát először rosszul fordítják a szöveget; másodsor pedig ebből a rossz fordításból egy még rosszabbul vont következtetéssel okát akarják adni annak, miért fogadják el kizárólagos forrásul a Szentírást, nevezetesen az Újszövetséget, mintha t. i. Krisztus, szemelőtt tartva a jövőt, oly könyvek meg nem hamisítható voltáról biztosított volna, melyek t. i. az új szövetségiak – az ő idejében nem is léteztek; miután az egyes apostolok nem Krisztus meg-

hagyásából, hanem a felmerült szükségektől indítatva, jóval Krisztus mennybemenetele után és alkalomadtán, írták egyes könyveiket.

Az írásnak erről a meg nem hamisíthatásáról Krisztus nem biztosított senkit s a mint a kódexek variáns lectiói mutatják, nem is biztosíthatott, mert minden kézirat – s ilyenek az apostoli iratok is – előbb a másolók, utóbb pedig a nyomdászok változtatásának lehet kitéve.

Hasonlóképp érdekes annak a szentírási igazolása, miért kelljen a Szentírást, ezt a félremagyarázható holt betűt, egyedüli hitszabálynak tartani s nem a Péter-apostoli tanítótestületet, holott pedig oly világos Krisztusnak az intézkedése: euntes docete, elmenvén tanítsatok, ti apostolok (Máté 28, 19.); hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek, a ki hisz (t. i. a ti prédikálástoknak) és megkeresztelkedik, üdvözüln. (Márk 16,15.) Krisztus nem utal az írásra, hogy a ki a Szentírást olvassa, az üdvözüln; az ő tanítása írást nem ismert.

E tekintetben hivatkoznak a többi között szent Pálra (Gal. 1, 8.): «De még ha mi, vagy menyei angyal *hirdetne* is nektek mást, ekívül, a mit *hirdetünk* nektek, átok legyen».

Szent Pállal akarják tehát a Szentírás kizárólagos hitszabályi voltál igazolni, holott az, mint szavai világosan mutatják, épen *élő-*

szóbeli tanításának kötelező és irányadó voltára figyelmezteti a Galatabelieket s írásról nem szól egy szót sem.

Hasonlóképp érdekes az a kérdés, hogy honnan tudják a baptisták, hogy épen ezek az Új-Szövetség könyvei és csakis ezek, melyeket itt felszámolnak? Hiszen a Szentírásban sehol sincsenek ezek elősorolva. Kinek hisznek tehát e szám megállapításában? A Szentírásnak-e, mint zsinórmértéknek, vagy a hagyománynak? De erről nem olvasunk a Hitvallomásban semmit.

A baptistáknak a Szentírásról szóló tana tehát a mai racionalizmustól meg nem mételezett régi protestáns tan, egy kivétellel, hogy, eltérőleg a protestáns állásponttól, az Új-Szövetségre nézve a katolikus kánont fogadják el.

2. cikk.

Az Istenről.

(Különös, hogy a Szentháromságot nem nevezik meg, pedig a cikk róla szól. Ismeretének forrását a Szentírásban és a Szentlélek sugalmazásában keresik, a mi a ma már elavult régi prot. tannak fölújítása.)

Tulajdonképp a Szentháromságról kellene a második cikket címezni, mert csakis arról van benne szó. Határozottan vallják a háromszemélyű egy Istent, a Szentháromságot, bár

ezt a mesterszót óvatosan kerülük. Hogy miért? nem látom, holott a tan, melyet vallanak, katolikus tan, vagy, ha úgy vesszük, régi protestáns tan, mert e pontban a reformáció és a katolikusok között nem volt eltérés. Csak abban hibáznak részben, midőn e tan megismerésének forrását jelölik meg. «Ezen Istennek ismeretéhez – így szól a Hitvallomás – az ember egyedül a Szentírás isteni kijelentése és a *Szentlélek által* juthat».

Itt a Szentlélekre való hivatkozás a «de inspiratione privata» elavult protestáns tannak a maradványa, melyről a protestáns Michaelis már régen megmondta, hogy ő azt sohasem tapasztalta. A protestánsok t. i. a XVI-ik században elvetvén az egyház tanítói tekintélyét és nem bízván egészen az emberi észben, úgy segítettek a dolgon, hogy azt állították, hogy az egyes hívőt a Szentlélek világosítja fel az írás igaz értelméről, midőn azt magában olvassa. Ez afféle pótlószere akart lenni az elvetett egységesítő tani tekintélynek, mely pótlószernek alkalmas voltára azonban hatalmasan rácaffolt a tapasztalat, a protestánsok rendkívüli megoszlása a Szentírás értelmezésében, ugyanegy Szentlélek állítólagos sugalmazása mellett.

Nem is történhetett ez másképp, mert a Szentlélek ebbeli szerepéről való vélekedésük egy

nyilvánvaló félreértésen alapult. Egy szentírási helyet értettek félre. Tudniillik Jánosnál (14, 26.) Krisztus apostolainak mondta: «A Szentlélek, kit az Atya nevemben küld, megtanít titeket mindenre». Ez az úgynevezett charisma veritatis, mellyel Krisztus az apostoli testületet felruházta csalatkozhatatlanságának biztosítékául. A protestánsok ellenben ezt *minden hiiöre* vonatkoztatták, azért nem is felelhetett meg az eredmény várakozásuknak.

Ma már minden efféle régi keresztényi gondolatukban csalódva, Harnacknak hisznek, ő az ő inspirátoruk. Úgy volt ez mindig, a régi tévtanítókkal is. A helyes alapról, a Krisztus intézkedéséről lelépve, a lejtőn nincs megállapodás, a mint ezt majd a baptisták is fogják tapasztalni, bármennyire őrzik is ellen (a 10. cikk szerint) prédikátoraikat s bármennyire ragaszkodnak is a magánsugalmazáshoz.

3. cikk.

A bűnről.

(Itt nem egyszerűen bűnről, melyen a személyes bűnököt értjük, hanem az eredeti bűnről, természetéről s következményeiről van szó, melyekről – Luthert követve – szentírásellenesen vélekednek.)

Megint rossz cím, mint az előbbi esetben. Tudniillik e cikkben az ősbűnről vagy az ere-

deti bűnről van szó; a bűn alatt ugyanis kö-zönségesen jelen személyes bűneinket szoktuk érteni. Különböen vallják az ösbűnt s Ádám bűnbeesésének elbeszélésében nem látnak mithoszt, mint a modern protestánsok. A ki-nyilatkoztatás alapján állanak. Csak következ-ményeiről beszélnek rosszul, a régi, XVI-ik századi módon.

A cikk szerzője, Luthert követve, az első ember állapotában nem ismeri a különbsé- get, mint a kinyilatkoztatás tanítja, az emberi, a természetünkhöz tartozó, tehát a természe- tes és a kegyelemből neki jutott természet- feletti javak között. (*Discrimen inter bona naturalia et inter super-praeterque naturalia.*) Mondja ugyan, hogy Isten az első embert «igazságban és szentségben teremtette», de en- nek az értelmét nem érti, illetőleg Luther sze- rint fogja fel, úgy, mintha mindaz, a mivel Ádám teremtésekor bírt, szorosán az emberj természethez tartozott volna s mintha anél- kül nem is teremtethetett volna, hogy meg ne szűnjék valódi embernek lenni. Szóval a bap- tisták nem ismerik a különbséget, mint a theológiában mondjuk: *inter statum naturae purae et inter statum naturae elevatae.*

Innen a furcsa állítások a bűnbeesés követ- kezményeiről. Az ember «elveszte teremtőjének

képmását»; pedig a theologia a kinyilatkoztatás alapján úgy tanítja, hogy az Isten képmása az emberben az eszes lélek, tehát ezt vesztette volna el? Hisz ez különbözteti meg az állattól! Dehogy vesztette el. Ádám vétkezett ugyan, elveszítette a természetfölötti (malaszt) és a természeten kívüli (az érzéki vágy hiányát, a test halhatatlanságát) javakat; de megmaradt embernek.

Ebből a tanból értjük meg, miért utalja a Hitvallomás az 1. cikkben az Isten megismerését a kinyilatkoztatásra, mint forrásra, amikor Isten létének megismerése észigazság. Azért utal oda, mert Luther szerint – s ezt ismétli itt a Hitvallomás – az ember az eredeti bűn folytán egészen megromlott; elvesztette észbeli erejét és szabad akaratát. «Truncus» fatuskó lett belőle. Tehát szerinte ez az ereje vesztette ész képtelen lett az Isten megismerésére, a kiről ilyenformán csak a kinyilatkoztatás taníthat ki. Pedig ez nagyon rossz okoskodás. Mert ha eszünk a saját erejéből megismerésre képtelen, vajjon akkor hogy ismeri fel a kinyilatkoztatáson, hogy az isteni eredetű? Az egyház a trienti zsinaton kárhóztatván e tant, megvédelmezte az észet, melynek erejéről a tapasztalás tanúskodik. Igen, az egyház védte meg az észet Lutherrel szemben, amint most

ismét a kinyilatkoztatást kénytelen védeni az új, vagyis a racionalista protestánsok ellenében.

Hová is lett volna már eddig az idők folyamán a kereszténység a kath. egyház védő, a szélsőségeket elhárító szerepe nélkül?

S minthogy az emberek – folytatja továbbá a Hitvallomás – valamennyien Ádámnak magvából származtak, mindnyájan egyenlőképpen bűnös és *teljesen megromlott* természetnek részesei.

Nem teljesen megromlott, hanem csak meggyengült a természetünk, mivel a kinyilatkoztatott tan szerint az ember a bűn folytán csak azt veszette el, a mi kegyelemből, ajándékkép volt neki adva (így a megszentelő malaszt stb.); de semmit sem veszett el abból, a mi emberi természetét képezi. Olyan a bűnbe esett és a kegyelemtől megfosztott ember közt a különbség, mint a ruha nélkül való és a ruhájától megfosztott ember között. Terjes, egész ember mindkét esetben, csakhogy más-más módon jutott a ruhátlansághoz.

Az első ember természete tehát a bűn folytán nem romlott meg, annál kevésbé romlott meg teljesen, legfeljebb meggyengült. Utódai-val is így áll a dolog, azokról sem lehet mondani, hogy «minden jónak cselekedetére szintén alkalmatlanok s kedvetlenek». Ha az el-

változott körülmények folytán megnehezült is, de azért megmaradt a képességük némely etnikai jó cselekedetekre, csak az üdvösséges cselekedetekre nem képesek. Ehhez malaszt keil.

Teljesen félreértik e tekintetben szent Pált (Róm. 8, 7.), midőn szavait az ember teljesen romlott természetének bizonyítására idézik. Nem értenek az exegezishez, sőt még a nyilvánvaló szöveg megértéséhez sem. Mit is mond szent Pál? Azt mondja: «Mert a *test törekvése* ellenségeskedés Isten irányában. Mert az Isten törvényének nem engedelmeskedik, *mert azt nem is teheti*». S még alá is húzzák az utolsó szavakat. Pedig kiről van itt szó, talán a bűnbeesett emberről? Szó sincs róla. Szent Pál a test bölcseségéről, mint köznyelven mondják: az érzéki vágyról beszél, melynek valóban a természete ellen volna, ha nem a szertelen érzékiségre, hanem Isten törvényének követésére vezetne.¹

A bűnbeesés természetétől függvén a megváltás, a megváltással pedig velejárván a malaszt, a megigazulás természete, szóval az egész keresztény életrend: képzelhetjük, hogy a bűnbeesésről, mint kiinduló pontról való ezen hibás felíogás egy egész hibás tani rendszert

¹ Bisping: Erklär, des Briefes an die Römer. 239. 1.

vont maga után, egészen más kereszténységet, mint a melyről a Szentiratok szólnak.

4. cikk.

A megváltásról.

(Helyesen vallják a megváltás jelentőségét, csak Lutherrel együtt abban tévednek, hogy a benne való részesedés egyedül hit, illetőleg bizalom által történik.)

Túlzásba esnek a baptisták, midőn azt mondják, hogy «Isten az embert bukásának rettenetes következményeiből más módon meg nem szabadíthatta, mint szent igazságának tökéletes kiengesztelése és kielégítése által» s ezért elrendelte az Ő egyszülött Fiát, a Jézus Krisztust, engesztelő áldozatul. Arra nézve t. í., hogy vájjon a megtestesülés föltétlenül szükséges volt-e, vagy Isten más módon is megválthatta volna-e az embert? nem ismerik a nagy theologusok fejtegetéseit; de egyebekben az egész pontban szépen adják elő a megváltás jelentőségéről szóló kinyilatkoztatott tant, Jézus helyettesítő elégtételét, a kinek megváltása üdvösségünknek egyetlen oka. Átala nyerünk erőt a bűnt gyűlölni s neki meghalni, a jót akarni és cselekedni. Végén azonban ott van a régi protestáns pecsét ráütve az egészre: a hit vagy bizalom, mert a Hitvallomás sze-

rint: «a dicső megváltásnak áldásait *hit által* fogadjuk el».

Ez a bizalom az üdvözülésnek, illetőleg a megváltásban való részesedésnek ama könnyű módja, mely egyesülve a következő pontban tárgyalt elválasztásról szóló tannal, mindjárt a XVI. században annyira meglazította az erkölcsöket és pedig nem az emberek gyarlóságánál, hanem eme tannak minden jó cselekedet szükségét kizáró elvi jelentőségénél fogva, hogy maga Luther kénytelen volt bevallani, mikép az emberek csakugyan jobbak voltak az új evangélium hirdetése előtt.

Az egyedül üdvözítő hitről szóló tannak főbenjárók a következményei. Miatta fölöslegessé válnak a szentségek, mise, gyónás, böjt, fogadalom, fölöslegessé az egyház; mert a hívesre, illetőleg Istenbe vetett bizalomra az ember elég magának, másra nem szorul, kivált ha hallja, illetőleg hallotta Luthertől: vétkezzél erősen, de higgy erősebben és üdvözülsz. Ha mégis megtartották a keresztségét, az úrvacsorát s egyebet, ez már ezen elv logikája ellen történt, mint sok történik az életben a logika ellen. A baptisták, mikor szintén ezt a régi protestáns tant vallják, vájjon hogyan olvassák és értelmezik pl. szent Jakab levelét, melyet Luther elvetett, ők meg megtartottak

s a melyben oly világosan van mondva: a hit cselekedetek nélkül holt, semmit sem ér? Azt ellenben helyesen vallják Jézusról, hogy: mint főpap esedezik érettünk az Atyánál s velünk vagyon minden napon a világ végezetéig s majdan végül bevezet a mennyekbe, hol elkészítette nekünk a helyet. Mennyire távol vannak Sárospatakon az ilyen vallomástól!

5. cikk.

Az üdvösségre való elválasztásról.

(Föltétlen praedestinációt tanítanak Kálvin értelmében, ez pedig kinyilatkoztatásellenes.)

Igazi fatalisztikus pont, Kálvin eredeti rendszeréből átvéve, a föltétlen praedestinációról, mely vagy kétségbeejti az embert, vagy ha könnyelmű, véghetetlen féktelenségre vezet, t. i. ez az embernek az örök életre Isten által történt föltétlen elválasztásáról szóló tan. Erről mondta hesszeni Fülöp a XVI. században: vagy vagyok praedestinálva az örök életre, vagy nem vagyok. Ha vagyok, akárhogy élek, el nem kárhozom; ha pedig nem vagyok, akármit csinálok, úgy is elkárhozom, tehát élek kedvemre.

Baptistáink a régi rideg álláspontra helyezkednek, mely kétségbeejtheti az embert s előre

útját szegi annak, hogy ő maga is törekedhessék becsületes élet által az üdvösségre. «Az elkárhozott emberi nemzetség közül – mondja nagykomoran a Hitvallomás – *azon egyének, kiknek az idők folytán a megváltás tényleg sajátjokká válik, az Atya által el is választattak, neveik az égben felíratottak, ők maguk a Megváltó kezeibe adattak, mint az Ő tulajdon népe, mint nyájának juhai, kikért életét adni készen volt (a Függelék a 23. pontban ennek ellentmond, mert e szerint: «az Úr Jézus az összes emberiségért áldozta fel magát»), mint örökség, mint halálos küzdelmei zsákmánya s mint menyasszonya. Ezeknek adatott az örök élet a Krisztusban s egyszersemind *elrendeltettek mindazon eszközök, melyek őket a Krisztusban való hithez, a szentséghez s az örök üdvösséghez juttassák (mire való volna tehát az ember jó törekvése? megy itt minden magától, «el van rendelve»).* Istennek ezen rendelete *változhatlan* és örök, úgy hogy azok, a kiket illet, az elválasztottak, a Krisztus kezéből ki nem ragadtathatnak, sőt inkább *Istennek ereje által* a Krisztusban való hitben és szeretetben megtartatnak, míglen dicsőségének örökös társai lesznek.»*

Így adja elő az elválasztás tanát a baptista Hitvallomás.

Islen ténykedése itt minden, emberé semmi. Ha pedig így van, akkor egyik ember nem tehet arról, hogy el van választva, a másik meg arról, hogy a kárhozatra van kijelölve. Vájjon micsoda felfogás ez az Istenről, az Isten igazságosságáról? Hogyan érvényesül akkor az a józan igazság, melyet szent Ágoston így fejez ki: a ki teremtett nélküled, nem fog üdvözíteni nélküled? Vájjon tartanak-e a baptista prédikátorok buzdító beszédek a hívekhez? s ha igen, aminthogy tartanak, vájjon minek? Minek akkor azok az ájtatossági gyakorlatok, melyeket ez a Hitvallomás előír, minek a keresztség akár folyóvízben, akár medencében? Minek maga ez a Hitvallomás, minek minden, ha az emberre nézve minden öröktől fogva feltétlenül el van rendelve s ő azon változtatni, a saját sorsára befolylni nem képes?

Ebben a tanban a Szentírásnak egy alapos félreértése jelentkezik, melyet nehéz nemcsak az Isten eszméjével, de a józan ésszel is meggyegetni. Pedig az életbe is belevette magát ez a kalvinisztikus tan, mikor a szerencsétlenül járt emberről azt mondják: *úgy volt neki Ítéelve*, mintha csak az Isten volna a bűnnek, a bajnak szerzője. Egészen más a praedestinációnak tartalma a kinyilatkoztatás s következőképpen a kath. tan szerint.

Isten előrelátja, kik fognak üdvözülni, mivel mindentudó; de ez az üdvözülés nem Isten abszolút akaratánál fogva, hanem az üdvözölendők előrelátott érdemei folytán fog megtörténni. Nem mintha minden tekintet nélkül némelyeket öröktől fogva az örök dicsőségre elválasztott volna, másokat pedig örök kárhozatra; hanem a kiknek érdemeit előrelátta, azoknak üdvösségét elrendelte. A *praedestinatio* föltételes és nem föltétlen.

«*Quos praescivit, hos et praedestinavit*», «a kiket eleve ismert, eleve is elrendelte azokat, hogy hasonlókká legyenek az ő Fia ábrázatához», tanítja szent Pál. (Róm. 8, 30.) Szent Ambrus pedig Pál szavait így értelmezi: «Kiket előre ismert, azokat előre elrendelte (*praedestinavit*); mert nem előbb rendelte el őket, mint ismerte, hanem a kiknek érdemeit előrelátta, azoknak jutalmát előre elrendelte».¹ Oly világos beszéd, hogy ahhoz kétség nem fér.

Amint az előretudás az Isten tökéletességéhez tartozik, úgy az isteni előretudással kombinálódik a *praedestinatio* tana. Szokása szerint gyönyörűen megvilágítja ezt az isteni előretudást, melyben az egyes emberek sorsának előrelátása is bennfoglaltatik, sz. Tamás. «*Aeter-*

¹ Ambrosius, *De tide* 1. 5. c. 6,

nitas tota simul existens ambit totum tempus. Unde omnia, quae sunt in tempore, *sunt Deo ab aeterno praesentia*, non solum ea ratione, qua habet rationes rerum apud se praesentes, ut quidam dicunt, sed quia eius intuitus fertur ab aeterno super omnia, prout sunt in sua praesentialitate». ¹ Nem azért üdvözülnek az egyes emberek, mert Isten előrelátta őket; hanem azért látta előre, és ennél fogva elrendelte, mert érdemeikkel meg fogják szerezni az örök üdvösséget.

Különben maga Jézus Krisztus egész világosan kitanított erről. Föltételhez kötöttnek mondom az örök életet. «Ha az életre be akarsz menni, tartsd meg a parancsolatokat». (Máté 19, 17.) Semmisem világosabb e tekintetben, mint előadása az utolsó ítéletről. «Akkor majd így szól a király azoknak, kik jobbra felől lesznek: Jöjjetek, Atyámnak áldottai, bírójtok a világ kezdetétől nektek készített országot. *Mert éheztem és ennem adtatok, szomjúhoztam és innom adtatok...*» (Máté 25, 34.) Megindokolja az ítéletet, mely a jóknak javára dől el, *mert* jól cselekedtek. Ez a «*mert*» isteni indokolási jelent; már pedig ha az elrendelés *feltétlen* volna, min a baptisták Kálvin

¹ Sum. Theol. I. q. 14. a. 13.

után tanítják, ilyen indokolásnak nem volna helye.

A föltétlen praedestinációt tehát Mohamed és Kálvin álmodta. Ez megölője minden jóra való törekvésnek, igazi fatalizmus; míg ellenben a kinyilatkoztatás tana a föltételes elrendelésről jóra serkent, cselekvésre, tökéletességre, haladásra buzdít. Munkába fogja be az embert. Eléje tartja a nagy programot: a ki teremtett nélküled, nem fog üdvözíteni nélküled.

6. cikk.

A. kegyelemeszközökről s ezek sorrendjéről.

(Kegyelmi eszközeik: az Isten igéje, a keresztség, az úrvacsora és mindenekfölött az imádság. Különös, hogy kegyelmi eszközökről beszélnek, de a kegyelemről magáról nem szólnak, ez a tan hiányzik a Hitvallomásban.)

Mint előbb említettem, a föltétlen elválasztásról szóló tan tulajdonképpen fölöslegessé tesz nemcsak minden vallást, de a hitet, illetőleg bizalmat is isten iránt, mint üdvözítő eszközt. Azonban ők másképen gondolkoznak, mivel a kereszténységből tabula rasát csinálni még sem akarnak s nemcsak a hitet tartják szükségesnek, hanem a hiten kívül még kegyelmi eszközökről is beszélnek, sőt azoknak a sorrendjéről is, mert ilyenek nélkül – testből és

lélekből állván az ember – valóban nehéz volna az embereket valamelyes vallásfelekezethez csoportosítani. Külső kötelékek nélkül ez nem megy. Nincs ugyan a dologban logika, de másképp eljárni ok alig lehetett.

Nehéz volna ugyan megfelelni arra a kérdésre, hogy miért azok a kegyelmi eszközök, a melyekről beszélnek s miért nem több, vagy kevesebb; továbbá honnan tudják azt a sorrendet, melyet Istennek tulajdonítanak? – ép azért egyszerűen meg kell elégednünk a ténnyel, melyet elibénk állítanak. «Legelőbb alkalmaztatik – így szólnak – *a*) az Istennek igéje. Tehát ez volna az első kegyelmi eszköz, mi, dogmatikus szemmel nézve az állítást, különös értelmezése az eszköz szónak. Kik ez által – így folytatják – a Szentlélek befolyása következtében megtértek (ismét különös értelmezése a megtérés szónak, mely tulajdonképpen a kegyelem s az ember közreműködésének a műve!), a Krisztus anyaszentegyházához csatoltatnak *b*) a keresztség által. Az anyaszentegyház tagjai ünneplik *e*) az Úrvacsorát, a Krisztus halálának kihirdetése s a vele való legbensőbb közösség végett.» Hogy mit tartanak az Eucharistiáról, mit a kenyérről és borról, itt nem mondják meg, de hogy áldozati jellegét nem ismerik el, nyilvánvaló. Miséjük nincsen.

De – így végeznek az eszközökkel – az *imádság* a lelke (?) mindezen eszközöknek, valamint általában a kegyelmi állapotnak; »ez megjelenik az új élet első pillanatával és soha többé el nem múlik«.

Erre a pontra sokszor hivatkozunk majd az alábbiakban, mikor a Hitvallomás taglalásánál éppen ellenkező állításokra fogunk bukanni.

Különben, mint látjuk, érthetetlen egy új fogalma és szerepe ez az imádságnak, valamint a kegyelmi állapotnak, melyről világosan mondják, hogy soha többé el nem múlik. De ha a kegyelmi állapot az új élet első pillanatától fogva el nem múlik, minek lesz akkor az eszközök további használata? A baptisták ezen nem gondolkoztak.

7. cikk.

A bűnös megtéréséről az Istennek igéje által.

(A baptisták megigazolást tana. Megindítja az Isten igéje, végrehajtja a Krisztusban való hit, egészben pedig a Szentlélek műve. Az Isten igéje alatt ebben a Hitvallomásban foglalt tan értendő. Az ember a megigazolással szemben csak afféle szenvedőlegesen alany. Erre az egész fölfogásra rácsófol a kinyilatkoztatás, a baptista hitnek «egyedüli» hitszabálya: maga a Szentírás.)

Jóllehet az előbbi pontban, a kegyelmi eszközök között, már volt szó az Istennek igéje-

ről (az evangéliumi tant kell érteni alatta), itt még külön visszatérnek rá, mint a bűnös ember megtérésének eszközére.

Ez volna, mint mi mondjuk, a *megigazulásnak baptista tana*, egész világnézettel különböző a mi tanunktól. Itt az egész folyamatot az Isten ígéje indítja meg, nálunk a malaszt. De nyomban azt kell kérdeznünk, hogy melyik Isten ígéje ez a nagy eszközlő a baptistáknál? Ha azt mondanák, hogy az emberben, midőn a Szentírást magában olvassa, indul meg a megigazulási folyamat, még úgy ahogy lehetne a dolgot érteni; de a baptisták nem utalják híveiket a Szentírás tanulmányozására, ellenkezőleg a 10-ik cikkben (vének és tanítók pontja alatt) az evangélium tanai alatt «ezen jelen hitvallomásban» foglaltakat értik, melyektől se a prédikátornak, se a hívőnek eltérnie nem szabad. Hát ez különös egy felfogása az Isten ígéjének, kivált az olyannál, a ki e tekintetben a szabad vizsgálat elvét vallja; de hát logika ide, logika oda, ők e szerint mégis csak a prédikáció hallgatásától keltezik a megigazulás (az üdv útjának) kezdetét.

Lefolyása szerintük ez volna: az ember az Istennek Igéje által, mely élő és látható (talán hallható?!) bűneinek mély álmából felébresztetik (már a ki!), bűneit és hibáját megismeri

(én még olyan prédikációt, melynek hallatára bűneimet megismertem volna, nem hallottam, valamely lelkiismeretvizsgálati tükör olvasásakor igen!) és szívből bánja. Veszedelemének érzetében a Krisztushoz, mint egyedüli megmentője és üdvözítőjéhez menekszik *s az Ő benne való hit által veszi el bűneinek bocsánatát* (ez pótolja a mi gyónásunkat I) *s szívébeni bizonyosságát annak* (vájjon ki érezte ezt a bizonyosságot?), hogy ő Istennek gyermeke s az örök élet részese. A bűnös szívének és értelmének e nagy átváltozása *kizárólag* a Szentléleknek műve (hát az ember nem működik közre a saját megigazulásánál?), ki Istennek kegyelmes akarátja szerint az Igét (már t. i. a Csopják által írt ezen «Hitvallomás»-t!) mindenható, sikerdús hatásával kíséri; ezáltal a testies érzületű bűnös újjászületését eszközli, szívét megnyitja, lelkét megvilágosítja s a Krisztusban való élő hitet létrehozza.

Ez baptisták szerint a megigazulás lefolyása, az a lelki folyamat, a hogyan az ember bűnösből újjászületetté válik, Isten fiává lesz. A folyamatot az Isten igéje, illetőleg valamely prédikáció indítja meg. A mi az egészben feltűnik, az az egyszerű kérdés, hol ebben a lelki műtétben az ember, az ember közreműködése, az ember hozzájárulása? Mindent a Szentlélek

végez, a minélfogva az embernek az egész megigazulás, ez a nagy isteni mű, mely fölér a teremtéssel, mint sült galamb, készen repül a szájába. Hogy az ember hite által veszi büneinek a bocsánatát s szívébeni bizonyosságát annak, hogy ő Istennek gyermeke! De az a hit, az a bizonyosság s a többi mind, hogy kizárólag a Szentlélek műve. Hát az ember részesedése e műben, az ő cooperatiója? Hisz akkor az ember egy érzéketlen eszköz csupán (nem hiába mondta Luther: *velut in anime quoddam*), csak szenvedőleges alanya a nagy műtétnek! Valóban jól mondta azért egykor Melanchton, hogy: a protestantizmusban könnyű élni (könnyű megigazulni), de a katholicizmusban jobb meghalni. Semmi sem is volna könnyebb az ilyen megigazulásnál, mely, mint látjuk, egyenes folyománya az eredeti bűnről s következményeiről vallott hamis tanuknak. Mindez azonban a józan ész és a józan morál ellen van s teljesen ellenkezik a kinyilatkoztatással!

Krisztus ezt mondja a többi között: «Nem minden, a ki mondja nekem: Uram, Uram! megyn be mennyeknek országába (íme a hit elégtelensége!), hanem a ki Atyám akaratját cselekszi». (Máté 7, 21.) – Szent Pál: «Legyen bár oly teljes hitem, hogy a hegyeket áthelyezhessem, ha szeretetem nincs: semmi vagyok».

(I. Kor. 13, 2.) – Szent Jakab: «A hit, ha cselekedetei nincsenek, holt önmagában». (2, 17.) És továbbá: «Cselekedetek által igazul meg az ember és nem csupán a hitből». (2, 24.) Majd ismét Krisztus: «Ha bűnbánatot nem tartotok, mindnyájan hasonlókép elvesztek». (Luk. 13, 3.) Egy szóval a Szentírás szerint a hiten kívül sok mindenféle szükséges az ember részéről a megigazuláshoz, a mit szent Ágoston így foglalt össze: «A ki teremtett nélküled, nem üdvözít nélküled» (non te justificabit sine te). Hamis tehát a baptisták fogalma az egyedül üdvözítő hitről, valamint hamis volt, a honnan e tant vették, a régi protestánsoké; hamis a megigazulási tanuk is.

A megigazulás megindulását sem a prédikáció hallgatásától keletkezteti Krisztus, hanem az isteni kegyelem titkos működésétől. «Senki nem jöhet én hozzám – úgymond – hacsak az Atya, ki engem küldött, nem vonzza őt». (Ján. 6, 44.) A vonzás itt a malaszt. Azután, ha csupán «a hit által venné az ember bűneinek bocsánatát», miért ruházta föl Krisztus apostolait bűnbocsátó hatalommal? «A mint engem küldött az Atya, én is küldelek titeket (saját hatalmát, saját missióját ruházza át apostolaira). A kiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsátatnak nekik; és a kiknek meg-

tartjátok, meg vannak tartva.» (Ján. 20,21-3.) Ebben egyrészt a hívek kötelezettsége foglaltatik bűneik meggyónására, másrészt az apostolok birói hatalma a megismert bűnök feloldására vagy fenntartására; a miért is az egyházatyák nem a hitet, hanem a gyónást nevezik a hajótörés (bűnbeesés) után való mentődeszkának.

És ha – mint vallják – az ember «a hit által venné szívébeni bizonyosságát annak, hogy ő Istennek gyermeke», vagyis ha valaki biztos lehetne megigazulásáról, miért mondta akkor szent Pál: «Semmiben sem vádol ugyan lelkiismeretem, de még azért nem vagyok igazolva?» (I. Kor. 4, 4.)

Biztos lehet az ember egyről, hogy t. i. előkészült a megigazulásra, hogy teljesítette a föl-tételeket; de bizonytalan marad mindig előkészületének minősége, értéke.

Nem való tehát a baptisták tana a megigazulásról, hanem egyszerűen szentírásellenes; nem egyedül a hit eszközli azt s nem is egyedül a Szentlélek, az embernek magának hitén kívül még más cselekedetekkel is kell előkészülnie. Tehát nem szenvedőleges alanya a megigazulásnak, hanem nagy része van benne.

Összegezve a kinyilatkoztatott tant, a trienti zsinat (VI. 6. fej.) így írta le a megigazulás lefolyását: Előkészítetik az ember a megigazulásra akképen, hogy az isteni *malaszt* által

indíttatva és segítette s *hitre* gerjedve a halomás után, szabadon az Istenhez fordul, igaznak tartván mindazt, a mi istenileg kinyilatkoztatva és ígérve van, különösen pedig azt, hogy a bűnös az Istentől nyer megigazulást az ő kegyelme által és a megváltás által, mely Jézus Krisztustól vagon: ekkép megértvén bűnös állapotát az isteni igazságosság *félelmétől*, mely üdvösen átjárja, az isteni irgalmasság szemléletére tér át, a minek folytán *remény* ébred benne, hogy Isten Krisztusért irgalmaz neki s azért őt, a megigazulás forrását, *szeretni* kezdi, a miért is gyűlölettel és *utálattal fordul* bűnei ellen, vagyis arra a bánatra hangoltatik, melynek a keresztségét (a megkereszteltnél pedig a penitenciatartás szentségét) megelőznie kell, míg végre *fölteszi magában*, hogy fölveszi a keresztségét (a megkeresztelt, hogy gyónáshoz járul), új életet kezd és megtartja az isteni parancsolatokat.

Ez a megigazulás képe a Szentírás szerint, melytől a baptisták, követve a nagyobb protestáns felekezeteket, annyira eltértek. Látjuk benne az Isten és az ember együttes művét, a valódi újjászületést, melynek folytán a bűnös-ség állapota megszűnik, az ember az isteni mallaszttal szünteti meg, lelkileg megújul s valóban új életet kezd. A protestánsoknál a hamis

kiindulási pont, az egyedül üdvözítő hit (illetőleg bizalom) folytán az egész tani rendszer hamis alapon áll és hamis következtetésekre vezet. Nekik a bűnbeesett ember Luther szerint «fatuskó» lévén, szenvedőlegességre kárhoztatják; szerintök annyira képtelen minden jóra, hogy maga az az «egyedül» üdvözítő hit is benne «kizárólag a Szentlélek műve».

A katolikus tan szerint a bűnös valóban megigazul (ez a belső megújulás), a protestánsoknál csak igaznak nyilvánítatik, Jézus érdemeinek köpönyegével befödetik, hogy igaznak lássék. Ott munkára indítatik az ember, itt szenvedőlegesen viseli magát, a mi hogy az erkölcsi törekvésre, az erkölcsösség előmozdítására ha valaki levonja ennek a következményeit, milyen eredménnyel járhat, a dolog természetéből következik.

8. cikk.

A szent keresztségről.

(Az egyedül üdvözítő hit mellett tulajdonkép nem lévén helye hitrendszerükben, kiforgatják jelentőségéből. A keresztséghez a baptisták szerint a megigazultak járulnak tehát üres ceremónia az. Ha pedig jelnek, vallomásnak veszik, mellyel a megkeresztelt magát Krisztus tanítványának vallja, arra hasonlíthatlanul alkalmasabb pl. a keresztség, mint a meg nem ismételtetű egyszeri víz alá merülés.)

A megigazulás tanánál pontot tehetnénk s ha logika volna a protestantizmusban, kellene

is tenni a Hitvallomásban, azaz be kellene fejezni. A megigazulásban éri el a földi üdvözülés tetőpontját; de arra, szerintük, elég az ember részéről a hit, illetőleg Istenbe vetett bizalom, az egész különben «kizárólag a Szentlélek műve». Mi kell még több? Az eredeti bűntől teljesen megromlott ember, a «fatuskó», az üdvösség munkájában mire szorul még?

Azonban keringünk tovább, mert a «Hitvallomás» tovább folytatja a cikkei – a kegyelemeszközökről. Pedig az egyedül üdvözítő hit mellett minden más eszköz fölösleges az üdvösségre; de hát ők, követve Lutherékat, még sem akarták feladni a keresztségét, annyira összeforrott az az egyház életével, hogy elvétele nyilvánvalóan újítóknak tüntette volna fel őket. Megtartották, de természetesen egész jelentőségét fölforgatták.

A formáját ugyan helyesen adják: abban áll, hogy a megkeresztelendő az Úrnak erre rendelt egy szolgája által az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében egyszer víz alá meríttessék (a Szervezet 27. §-a szerint folyó vízben, vagy egy azon célra fölállított medencében) és abból ismét kiemeltessék. De már a keresztség alanyáról és a keresztség hatásáról (de efficacia) rosszul beszélnek.

A Szentírás – így szólnak – egészen hatá-

rozottan meg is jelöli (?) azon személyeket, kik magukat ez intézménynek (a keresztségnek) alá vessék s a kegyelemeszközt hálás szívvel megragadják, ugyanis egyedül oly emberek, kik, mintegy bármely néphez tartoznak is, előbb az evangélium és Istennek szabad kegyelme által bűneiktől megtérítettek a Krisztushoz s ő benne teljes szívvel hisznek, mint megváltójukban. Tehát a felnőttek és megigazultak.

Csakhogy ez megfordítása az oksági viszonynak, mivel a Szentírás szerint épen a keresztség a megigazulás szentsége, benne nyer a bűnös megigazulást. Persze, a ki a «hitet» vallja a megigazulás egyetlen eszközének, az a keresztségről csak így beszélhet. De vájjon így beszélt-e róla Krisztus? Ő azt mondotta: «Bizony, bizony, mondom neked, ha ki újonnan nem születik (ez a megigazulás) *vízből* és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába». (Ján. 3, 5.) Nisi quis renatus fuerit *ex aqua*, íme ez az *ex praepositio* mutatja az oksági viszonyt a víz és a lelki újjászületés közt. A vízből, a víz által származik az, mely a Szentlélek eszköze. Továbbá olvassuk: «Péter pedig monda nekik: Kereszteltessék meg mindenitek Jézus Krisztus nevében *bűneitek bocsánatára*» (*in remissionem peccatorum vestrorum*). Ap.

Csel. 2, 38. Ez az *in* praepositio vajjon azt mutatja-e, hogy a már előbb megigazult ember járul a keresztséghez, vagy megfordítva, hogy a keresztségben igazul-e meg?

Tehát a Szentírás szerint a keresztség az újjászületés, a megigazulás eszköze az eredeti bűnben levő emberre és nem a már újjászülett járul a keresztséghez. Minek is tenné, ha már előbb a hit által igazult meg, mi célja volna annak?

Erre így felelnek a baptisták: «A keresztség a krisztusban hitnek és szeretetnek *első gyümölcse*; a bűnösnek (?) ünnepélyes nyilatkozata és vallomása, hogy magát testtel s lélekkel a Krisztusnak általadja». Ugyan furcsa vallomás, mely vízbelépéssel történik! S az is csak egyszer történhetik. Aztán hogyan lehet a keresztség a «bűnösnek» vallomása, ha a keresztséghez megigazultak járulnak? Kertelnek a baptisták, össze-vissza beszélnek.

Ez különben a régi protestáns tan a szentiségek hatásáról, melyeket – a hit miatt – egészen kivetkőztettek jelentőségükből s egyszerű jelekké lefokoztak. Pedig ha már jelekről van szó, akkor a keresztség sokkal alkalmasabb jel e célra, mellyel mindenki előtt s minden alkalommal, esetről-esetre, Krisztus

követőjének vállalja magát az ember, pl. a zsidók vagy pogányok előtt.

Majd meg: «A keresztség azonban egyszerűen Istennek ünnepélyes nyilatkozata s biztosítása (ugyan? ez merő képzelődés!) a hívő, megkeresztelendő irányában ... hogy ő Istennek kedves gyermeke». Hol nyilatkozik erről Isten a keresztségnél?

Itt egyúttal megfélekeztek az előző 7-ik cikkről, mert ott ugyanezt mondták már a hitről is. «Az ember a Krisztusban való hit által veszi bűneinek bocsánatát s *szívébeni bizonyosságát* annak, hogy ő Istennek gyermeke». Szóval a sola fides salvificans miatt nem tudják, mit csináljanak a keresztséggel; össze-vissza beszélnek, mert így legalább mondhatják, hogy beszéltek valamit róla s hogy joggal nevezik magokat keresztelt keresztyéneknek. Csak a kinyilatkoztatás nem ad nekik igazat s egyúttal nyilvánvalóvá lesz ebből, hogy a polgári iskola egyik osztályában sem tanítanak logikát.

Aztán nem mondják ugyan nyíltan, de az egész szöveg föltételezi, hogy szerintük csak a felnőtt ember lehet a keresztség alanya. Ebben különböznek a többi protestánsoktól, akik a gyermekkeresztelést érvényesnek tartják s ki is szolgáltatják, mint a katolikusok.

Ezt a kérdést a Szentírásból eldönteni nem

lehet; ez is mutatja, hogy nincs benne minden, amit Krisztus tanított. Egyszer azt olvassuk: «A ki hisz és megkeresztelkedik, üdvözülni» (Márk. 16., 16.); másszor egész általánosságban, tehát mindenkire s így a gyermekekre is vonatkoztatva; «Ha ki újonnan nem születik a vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába». (Ján. 3., 5.)

A kinyilatkoztatás másik forrása, a hagyomány, világosan beszél; Origenes írja: «Az egyház az apostoloktól hagyományként vette át, hogy a kisdedeket is meg kell keresztelni.»¹ Sz. Ágoston: «Ez az egyházban mindig volt, ezt az egyház mindig gyakorolta, mivel az ősök hitéből örökölte s végig hűségesen őrzi».² így bizonyítja a gyermekkeresztelést a pelagianusok ellenében. Mestere, sz. Ambrus megjelölte az elvet is, melyre az eljárás támaszkodik: «Valamint *minden kor* alá van vetve a bűnnek (a kisdéd az eredeti bűnnek), úgy *minden kor* alkalmas a szentség felvételére».³

A keresztséghez szükséges előkészület (erre következtetünk Márk 16., 16.: «A ki hisz és megkeresztelkedik» szavakból) szintén mindenkire vonatkozik, csakhogy a felnőtt azt

¹ Origenes: L. 5. in Ep. ad. Rom. c. 9.

² Augustinus Sermo 176. n. 2.

³ Ambrosius: De Abraham I. 2. c. 11. n. 81.

maga végzi, a kisednél pótolják a keresztszülők vagy az egyház; a kisednél – szent Ágoston szerint – «valamint más akarat volt oka lelki romlásának (t. i. Ádámé), úgy más akarat elégséges az üdvözülésére is.»

Természetesen az egyedül üdvözítő hit rendszerében, melyet a felvevőnek kell magában ébresztenie, a baptistáknak van igazuk – Luther ellen. A gyermekkeresztelésnek valójában csak a kath. hitrendszerben van helye.

9. cikk.

A szent vacsoráról.

(Szent jegyeknek tartják az úrvacsorát, mellyel Krisztus halálát hirdetik. E hirdetés által az Isten Fia «lelköknek megjelen vérének szépségében». A jegyzetben azonban halomszámra idézik a szentírási helyeket, melyek az Eucharistiának szentségi és áldozati jellegét bizonyítják. Az úrvacsora tulajdonkép a prédikáció egy neme.)

Ez is egy maradvány a XVI. századi reformációból, mint a keresztségről, a praedestinatióról, valamint a «hit» egyedül üdvözítő voltáról szóló tanok és ép oly fölösleges a protestáns vallásrendszerben, mint a keresztség. A «hit» elvégez ott mindent, a mi az üdvösségre szükséges. Mint láttuk, már a 7. cikkben kimondták: «Az ember a Krisztusban való hit által veszi bűneinek bocsánatát s szívébeni

bizonyosságát annak, hogy ő Istennek gyermeke s az örök élet részese». Ha így van, akkor minden további eszköz fölösleges, semmi további kegyelmi eszközre nincs szükség. A protestantizmusban az ember bibliával a kezében egészen elég magának az üdvözülésre.

De hát Luther még sem akart a fönnálló gyakorlati kereszténységből s összes intézményeiből tabula rasa-t csinálni s logikaellenesen megtartotta a keresztségét és az úrvacsorát. Így került az most bele a baptisták Hitvallomásába is.

Minden szó, a mit róla mondanak, szisztémájukba nem illő tereferé; de hát ha már fölveszik a tani rendszerbe, valamit csak kell róla mondani.

És mit mondanak róla? Hogy «kegyelemteljes intézmény, melyet mi megbecsülhetetlen kegyelemeszköznek tartunk». Furcsa! A 6. cikk végén azt tanítják, hogy «a kegyelmi állapot megjelenik az új élet első pillanatával és soha többé el nem múlik»; a 7. cikk szerint pedig az Isten igéje «eszközli a bűnösnek ezt az újjászületését». Mi kell tehát még ehhez, mikor a kegyelmi állapot az első pillanattól, a megtérés első pillanatától fogva megvan és soha többé el nem múlik? Mit akar e mellett a szent vacsora, mint valamiféle külön «kegyelmi eszköz»? Mi szükség van rá?

Nyílt ellenmondás az egész, de hát a baptis-
ták ezt nem értik, hanem igaznak vallják, mert
a «kigondoló-bizottság» Ócsán ezt így gon-
dolta.

Áll pedig szerintük a szent vacsora abban,
hogy «a gyülekezetben *erre rendelt személy által*
a szerzési igék hangoztatása és ünnepélyes
hálaima után kenyér töretik s ez, valamint
utána a bor is a kehelyből a gyülekezet tagjai
által vétetik».

Jelentősége pedig: «Az Úr megváltottjai a
vacsora által hirdetik *az ő halálát*, mint életük
és üdvük egyedüli alapját. E hirdetés által az
Isten Fiának *emléke* újból megelevenedik az ő
szívükben s leiküknek *megjelen vérének szép-
ségében*». Ez nem annyi, mint kegyelmi esz-
köz; a kegyelmi eszköz egészen mást jelent.

Gyümölcsei: «Hisszük, hogy Krisztus *ezen*
szent jegyekben lelki módon táplálja testével
és vérével a hívőket. (Mi célból?) A szent va-
csora zálog a hívőnek, mely által a Krisztus-
ban és az ő áldozatában való részének *tudata*
emeltetik s erősítettik s az általa *hitben* elsajá-
tított *bocsánatja a bűnöknek* mind újból *bizo-
nyossá* válik». Már harmadik bizonyosság, pedig
a 6. cikk végén már föltétlenül kijelentették,
hogy «a kegyelmi állapot megjelenik az új élet
első pillanatával és soha többé el nem múlik».

Kertelnek a jó emberek s mondanak kegyes szavakat, a miknek az ő vallásrendszerükben semmi értelme nincs. Alul a jegyzetekben pedig bőségesen idézik a szentírási helyeket, melyek az Eucharistia szentségi és áldozati jellegét hirdetik, de a szövegben mégis az ellenkezőjét vallják. Annak a kézzelfogható jele ez, hogy egy vallási rendszer megítéléséhez mégis csak magasabb műveltség szükséges, mint a minőt Szervezetükben a vezetők számára előírnak.

Először is szerintük a szent vacsora kiszolgáltatója «a gyülekezetben arra rendelt személy». Ki az? Elöl járó, lelkész, vén vagy evangélista? Nem mondják meg. Pedig ott alul a jegyzetben határozottan van elmondva az evangélium alapján, hogy Krisztus e szavait: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre», az apostolokhoz, a 12-höz intézte.

Mi továbbá szerintük az Eucharistia? Hogy «szent jegyek». Pedig a jegyzetben idézik Krisztus szavait: «Vegyétek, egyétek, ez az én testem; és a pohárt vévén, monda nekik: ez az én vérem. A kenyér pedig, melyet én adok, az én testem».

Végre mi célja az Eucharistiának? Hogy általa, mint zálog által, a hívő tudata emeltesse s erősíttesse és hogy általa a hitben elsajátított bocsánata a bűnöknek mind újból bizo-

nyossá válik. Tehát az egész egy neme a prédikációnak, valóban különös neme, melynek azt kellene eszközölnie (tudatot emelni, bizonyossá tenni), a mit az Isten nevében beszélő hitszónok sokkal jobban idézhet elő.

A megnyirbált, átalakított s egész jelentőségéből kiforgatott Eucharistiának nincs helye e rendszerben, vagy csak így semmitmondóan, a hogy itt beillesztve látjuk.

10. cikk.

Az Úrnak gyülekezetéről.

(Tulajdonkép a Szervezetbe tartozik. Feltűnő két ellentmondás benne: a keresztség egyszer föl vétel, másszor meg nem föl vétel az «Istenhez megtérő hívők» társulá tába; a hitszabály egyszer az Új-Testamentom, másszor az evangéliumi tan, a mint ezen jelen hitvallomásban foglaltatik. A kizárás érthetetlen; megtértekből áll a társulat, kikben a kegyelmi állapot soha el nem múlik s mégis bűnös baptistákat akarnak kizárni magukból.)

Egy a Hitvallomásba beletévedt szakasz ez, melyről a Szervezet már részletesen szolt. Az Úrnak gyülekezete nem egyéb, mint «Istenhez megtérő hívőknek» társulása az Úrnak többi tanítványaiival, vagyis, a mit mi egyháznak nevezünk. Itt még egyszer elmondják, kik a tisztviselőik (papságot nem ismernek, de ordinatiót igen!) s miként van az ő gyüleke-

zetük szervezve. Miután e cikkel előbb már részletesen foglalkoztunk, röviden rámutatunk a benne található kettős ellenmondásra.

A cikk első sora ezt mondja: «A keresztség által fölvételünk a Krisztusnak e földön létező gyülekezetébe». A «Felvétel» című pontban, magában a cikkben, ellenben ez áll: «Új tagnak felvétele csak szavazás által történhetik» és a Szervezet 29. §-ában is: «A belépés a szakramentumok kiszolgáltatásával összefüggésben nem áll, azért a megkeresztelés a belépéssel egy fogalom alá nem vehető». Mi tehát voltaképp a keresztség? felvétel is, nem is a gyülekezetbe? Ez az egyik ellenmondás.

A másik ellenmondás a hitszabályra vonatkozik; erről már különben a Hitvallomás általános jellemzésénél is volt szó. Ugyanis a cikk első pontjának végén ez áll: «A Krisztus igaz tanítványainak *ilyen Isten igéje szerint szabályozott szövetkezete* képezi a keresztyén gyülekezetet (az egyházat). A gyülekezet *megmásíthatlan szabálya* és zsinórmértéke az *Új-Testamentom* marad». Ellenben ugyanezen 10. cikk «vének és tanítók» pontja alatt ezt mondják: «A tanítók tanításainak evangéliumi tisztaságára felügyel az egész gyülekezet (tehát a nyáj vezeti a pásztort!), mely azon esetben, ha egy prédikátor *az evangelium tanaitól*, amint ezen jelen

hitvallomásban kifejezést találnak (!), eltérne s eltérése mellett minden intés dacára megmaradna, az illetőt azonnal elmozdíthatja hivatalától».

Egyszer a cikk szerint az alap az Új-Testamentum, másszor az evangélium tanai, a mint *ezen hitvallomásban kifejezést találnak*, vagyis a jelen Hitvallomás. Eltekintve a szabad bibliai vizsgálat elvétől, melyet ilyformán egyenesen megtagadnak, tehát a fiú megtagadja az apját, nyilvánvaló, hogy az az Új-Testamentom a világért se egy és ugyanaz a jelen Hitvallomással, mert ez egyszerűen Csopják titkár műve. Azért a kettő nem is cserélhető fel, vagy nem azonosítható egymással. Ez tehát a másik ellenmondás, mely egyenesen a társulat legfőbb elvi alapját érinti.

Azért ha mondják is ugyanezen pont más részében: «Tudományos ismereteket a hivatalok számára kívánatosnak tartunk, de nem múlhatatlanoknak», ha tehát egyszerű tanulatlan emberek is lehetnek előljáróik; de ha majd ezek ezt a könnyen fölismerhető ellenmondást észreveszik és belekapaszkodnak, vájjon ki fogja akkor a társulatban eldönteni, hogy melyik az evangéliumi tan? Valóban a gyülekezet, mely így indul útjára, rosszul indul.

Érdekes ebben a cikkben még a «kizárás-

ról» szóló pont is. így szól: «A gyülekezetnek, alapítójának szabálya szerint, joga és kötelessége tagjai közül azokat, kiknek *éleie hitüknek ellentmond*, kik egy isteni törvényt megszegnek s intés által magukat bűnbánatra s igaz javulás elhatározására bírni nem hagyták, tehát *a bűnben* megmaradnak, rendes szavazás által kizárni s a tagok jogait tőlük megvonni». Kérdés ugyanis, mikor mond ellent a baptista élete hitének és melyik hit lesz az a mérték? Az evangélium, vagy a jelen Hitvallomás? Továbbá ezek a tanulatlan emberek fogják-e megítélni bűnét s mit fognak bűnnek ítélni? Végül olyan különös ez a föltételezése a bűnnek egy baptistában, mikor a 6. cikkben azt vallják, hogy «a kegyelmi állapot (benne) az új élet (a megtérés) első pillanatával jelenik meg és soha többé el nem múlik». Ha a baptista kegyelmi állapota soha többé el nem múlik, hogyan esik akkor valaha bűnbe? Ha pedig bűnös, hogyan tartozhatik az «Istenhez megtérő hívők» társulatába? Valóban különös egy dogmatika, melyben nehéz eligazodni.

Azonkívül, mint már említettem, a Szervezet minden közeget nevez egyházi szolgának, itt már csak a diakonok neveztetnek így: mi csoda alapvető okmány az, mely maga veti meg alapját az előrelátható cím-viszálykodásnak?

11. cikk.

A szentségről.

(Tulajdonkép a szent életről beszél ez a cikk. Teljesen érthetetlen céllal s meg nem fogható eszközökkel kívánja a szent életre való törekvést. A baptistáknál a «Szentlélek lassanként alakítja át az embert Istennek képmásává». A baptisták csak rajongókat nevelhetnek.)

Az egész Hitvallomás legérthetlenebb paragrafusa ez; tulajdonkép a szent életről, a szent életre való törekvésről akar beszélni, egy érthetetlen cél kitűzésével s meg nem fogható eszközök megjelölésével.

Azt mondja, a szentség abban áll, hogy «miután *a bűn uralma az újszülöttnak szívébe megszünttetett*, ő most a Szentlélek folytonos behatása által minden szorgalmát megfeszíti, hogy a bűnnek, mely *még mindig körülfogja*, meghaljon, Istenének törvényét teljesítse s testét és lelkét élő és Istennek tetsző áldozatul hozza, mely által Isten dicsőíttetik».

Tehát a bűn uralma az újjászületettnak szívében megszűnt s mégis a bűn még mindig körülfogja; megszűnt benne a bűn uralma s mégis minden szorgalmát arra kell megfeszítenie, hogy a bűnnek meghaljon. Van-e, a ki érti ezt?

Majd folytatja: «Ezen igyekvésében még némely gyengeség és bűn által megejtethetik, de ezeket nem fogja kimenteni, sőt inkább mé-

lyen megbánja. Ily esetben nyugtot nem fog találni, még újból bocsánatot nem nyer».

Tehát az újjászületett is bűnbe esik, de azon lesz, hogy bocsánatot nyerjen: de kitől és mely módon? S hogyan egyezik ez az egész tan a 6. cikkben mondottakkal, hogy a kegyelmi állapot «megjelenik az új élet első pillanatával és soha többé el nem múlik?» A soha meg nem szűnő kegyelmi állapot s az újjászületettnek ez a folytonos vajúdása hogyan egyezik össze? Már akkor igazibb Kálvin tanítása, hogy a ki a megigazulás után bűnbe esik, az tulajdonképp sohasem volt megigazulva.

Legérdekesebb azonban a cél kitűzése ennél a szentségre való törekvésnél. Ezt ekkép tűzi ki: «A szentség lényege szent és gyermekded szeretet Risten és az ő parancsolatai iránt, s a szeretet, mely a szívbe támasztatik, fenntartatik és tápláltatik a Szentlélek által, *lassanként átalakítja az embert Istennek képmásává*». Mily sajtászerű egy értelmezése az embernek, mint Isten képmásának! Vájjon mit érhetnek ezek a kegyes emberek az Isten képmása alatt az emberben? Az ember már a teremtés folytán Istennek képmása (Gen. 1, 27.), értelmes lelke folytán az¹; a baptistáknál ellenben még csak

¹ Hurter: Dogmatica II. 243. 1.

az újjászülettnek kell azzá átalakulnia. Hát mi többiek, a kik baptista módra újjá nem születtünk, nem vagyunk Isten képmásai? Furcsa kis bibliás vallás!

Ilyen homályos alapon vájjon hogyan indulhat el az egyszerű ember, a minőket toboroznak s hogyan válhatik benne érthetővé, tudatossá vallásossága? Ebből csak egy homályos álmissziticizmus, rajongás fejlődhetik, mely jámbor sejtésekben vész el, a kereszténység színét viselheti, de valójában sohasem lesz igazi jámborság.

Hol van ettől a valódi szentség?

Ebből is láthatjuk, mily bölcsen intézkedett Krisztus, midőn tanainak letéteményesévé, magyarázójává, őrzőjévé nem írást, hanem élő tanító-testületet rendelt, melytől élőszóval hallhatják az emberek az üdvösség igéit. Elmenvén – mondta apostolainak s bennök utódjaiknak – tanítások minden nemzeteket s íme én veletek vagyok a világ végezetéig. A katolikus egyház álláspontját íme ez a baptista Hitvallomás mily szembetűnően igazolja!

Mert nem csekély jelentőségű pont ez; mivel itt találkozunk először azzal a gondolat-
tal, hogy az ember «minden szorgalmát megfeszíti», vagyis ő is cselekszik. De ha egy homályos céllal a rajongásba kergetjük bele, józan eljárás-e ez?

12. cikk.

Az isteni törvényről.

(Luther tanításával szemben elismerik az isteni törvényt, de a törvényt a tanáccsal összezavarják. Az isteni törvény az, mely «a paradicsomban adatott, a Sinain bővebben megmagyaráztatott s az Úr Jézus által oly világosan kitüntettetett». E törvény különös rendeltetése.)

Igazi falusi össze-visszaság jelentkezik eme hitcikkelyek sorrendjében, annyira, hogy még a «tanultnak» is nehéz az összefüggést, az alapelvek és folyományaik egymásutánját fölismerni s az egészeztől tiszta képet alkotni magának. Hogy aztán az az ócsai paraszt-filozófus, vagy hozzá hasonló, hogyan boldogul velük, s hogy mi lehet hitének tartalma ezen hitcikkelyek alapján, igazán nehéz elképzelni.

Az előző cikkben, mint láttuk, a Hitvallomás egy álmisztikus elmélkedést tartalmaz az embernek szentségre való törekvéséről, mely «szentségnek lényege nem egyéb, mint szent és gyermekded szeretet Isten és az ő parancsolatai iránt». Ezekről a parancsolatokról – vagy mint mondja – az isteni törvényről szól ez a 12. cikk; az őt aztán nem zavarja, hogy ha a 6. cikk szerint «a kegyelmi állapot az új élet első pillanatával jelenik meg és soha többé el nem múlik», hogy minek tulajdonképp az ilyen embernek a törvény?

Luther egykori alapvető tanításával szemben, hogy az újszövetségben kegyelem uralkodik s nincs törvény, a mit ő evangéliumi szabadságnak nevezett, s ez nyomban (1525-ben) a parasztlázadásban nyilvánult, baptistáink elismerik az isteni törvényt s azt vallják e cikkben: «ámbar az újszövetségi kegyelem háztartása alatt élünk, mégis az isteni törvény, a mint már a paradicsomban adatott (ez egészen új gondolat!) a Sinain bővebben megmagyarázhatott s az Úr Jézus által oly világosan kitüntetett, nem helyeztetett erőn és hatályon kívül», hanem, teszik hozzá saját szerű értékeléssel: «mint azelőtt, hasznos és alkalmas rendeltetésű». Nem mondják, hogy ez, a törvény lelkiismeretben kötelező, hanem, hogy csak «hasznos és alkalmas rendeltetésű».

Hogy ezzel a törvény fogalmát összezavarják a tanácséval, azt ők nem veszik észre s hogy ekként etikájuk alapját homokra építik, még kevésbé tudják.

Az így felfogott «isteni törvénynek» hasznos és alkalmas voltát három pontban világítják meg. Hogy aztán ez az egész nehezen érthető beszéd, t. i. a törvény hasznos voltának a vitatása, mint egyáltalán bármely törvény és kegyelmi eszköz fölvétele, mint említet

tem, miként fér meg a 6. cikk végén kifejezett alapelvükkel, hogy «a kegyelmi állapot az új élet (a baptistává levés) első pillanatával jelenik meg és soha többé el nem múlik», azt se Csopják, se senki nem fogja megmagyarázni; de hát ők mégis beszélnek, hogy valamit magyarázni látszassanak.

A kegyelmi állapot szerintök soha többé el nem múlik, az embert egész életén át kíséri, de azért mégis föltételezik, hogy az az újjászületett, tehát kegyelmi állapotban levő baptista mégis csak bűnös lehet élete folyamán – teher és fekete egyszerre – a minél fogva az isteni törvény hasznos voltát ekként magyarázzák: a törvény.

a) az embernek vad, féktelen szenvedélyeit zabolázza (hol van akkor a kegyelmi állapot?) s Isten szentségének és igazságának tekintélyét e földön fenntartja.

Ugyan, hogy tehetné ezt egy oly törvény, illetőleg rendelkezés, mely csak hasznos és alkalmas rendeltetésű? Hiszen emberi szenvedélyeink ilyenén könnyen átgázolnak!

b) Vezéreljen a bűnök felismeréséhez (a törvény?) s legyen tanítómester a Krisztusra (a törvény legyen tanítómester?) azáltal, hogy szentsége és sérthetetlensége, nagy terjedelme és lelki értelme (?) által megmutatja a bűnös

embernek (a baptista kegyelmi állapotban van!) mily lehetetlen megtartása s így a kegyelem és bocsánat szükségének érzetét felkölti.

Tehát hogy mire jó a törvény? A Hitvallomás szerint arra, hogy «nagy terjedelme» által rátanítsa az embert, hogy tulajdonképp nem is lehet ezt a törvényt megtartani. «Lehetetlen a megtartása.» És másodszor, hogy a kegyelem és bocsánat szükségének érzetét felköltse abban a baptistában, a ki elejétől végig elmulhatatlanul kegyelmi állapotban van. E szerint vagy a 6. cikk végén kifejezett s imént idézett alaptanuk az ember újjászületéséről hamis, vagy ennek az expozíciónak nincs semmi értelme.

e) Világosítsa meg ez az újjászületettet (már t. i. a törvény világosítsa meg azt, a ki kegyelmi állapotban, tehát már megvilágosítva van!), hogy gyönyörködjék az Isten törvényén a belső ember szerint, hogy a helyes utat el ne tévessze, maga által választott szentségre (mi lehet ez?) ne jusson, s a fenséges célt, melyre rendeltetett, hogy Isten képében teljesen megújuljon, szem előtt tartsa; a testnek gyarlósága miatt (az ember test és lélek szintézise!), mely e földön még mindig körül fogja.

Szóval az isteni törvény a baptisták szerint afféle öreg dajka, a ki óvja, vezeti a gyermeket s ha a gyermek nem hallgat rá, mit tegyen egyebet, sírva fakad. Ez mindenesetre valami új fogalma a törvénynek, mely vezet, vezet, ha az ember vezetteti magát általa; de magában véve különben ártatlan dolog, mert szankciója, büntető hatása, egyáltalán nincsen

Es már most melyik is tulajdonképen az az isteni törvény, melyet az imént «nagy terjedelműnek» neveztek? Megmondták mindjárt bevezetésben: az, mely már a paradicsomban adatott, a Sinain bővebben megmagyaráztott, s az Úr Jézus által oly világosan kitüntetett.

Ebből még a részletekre nézve nem sokat tud meg az ember, de igen a következő pontból, mely így szól: «A mi a törvény *szertartásos* részét illeti, hisszük, hogy az a Krisztus által betöltetett s minthogy Ő vele a valóság jelent meg az árnyék helyébe, ez félretétetett s a Jézus áldozatában (kereszt halála), melyhez hittel ragaszkodunk, áll a törvény ama részének betöltése. A mi azonban a törvény *erkölcsi* részét illeti, *miként az a tízparancsolatban foglaltatik*, hisszük, hogy abban Istennek lényege (micsoda, Isten lényege?) és akaratja örök időkre nyert kifejezést»

Így képzelik «az újszövetségi kegyelem ház-lartása alatt való életet». Ennek megfelelően az utolsó pontban a szombatról értekeznek, mert «az Isten tíz parancsolatjának mind-egyike egyenlő tekintélyű és szentségű és ezt kiváltképen a szombatnapot illető negyedik parancsolatról hisszük». «Követeljük, hogy e napon mindenki gyakrabban olvassa a szent-írást, hogy a gyermekek abból oktattassanak s hogy rendszeren látogassák az istentiszteletet.»

A baptistákat e szerint akár zsidózó feleke-zetnek is tekinthetjük, olyannak, mely Krisz-tust tanítónak igen, de törvényhozónak el nem ismeri; mely tartja ugyan az Új-Szövetség könyveit, de azokban új törvényt, új paran-csolatokat nem talál, nem találja a keresztény morált, azt a többletet, mely a mózesi tíz-parancsolaton felül van.

Hogyan lehet ez? Hisz már az előző cik-kekben is találkoztunk a baptisták részéről olyan, az üdvösségre szükséges és az újszövet-ségi szent könyvekre támasztott rendelkezések-vel, melyek nem a tízparancsolatból követ-keznek, hanem mint új törvény jelentkeznek. Szóval magában a Hitvallomásban is oly több-letre akadunk, melyet nem fed a tízparancsolat.

Az 5. cikkben pl. azt tanítják az örök életre elválasztottokról, hogy: ezeknek adatolt az

örök élet a Krisztusban s egyszersmind *elrendeltettek* mindazon *eszközök*, melyek őket a Krisztusban való hithez, a szentséghez és az örök üdvösséghez juttassák. Istennek ezen rendelete változhatatlan és örök. Beszélnek a 6. cikkben kegyelmi eszközökről, melyeknek sorrendje «általunk, emberek által, az isteni akarat *megszegése* nélkül, meg nem rontathatik». Tehát ezekkel az eszközökkel a baptistának élnie kell, ha üdvözülni akar, különben megszegi az isteni akaratot. De ez már magában véve is oly tani többlet, melyet az Ó-Szövetség nem ismert, mely a tízparancsolatban nem foglaltatik. Mózes pl. a keresztségről és az úrvacsoráról semmit sem tudott.

Szóval a baptisták egyrészt a keresztény világrendhez is csatlakoznak, de másrészt zsidózók is akarnak maradni; felállítanak új tanokat, melyekből új ethika is folynék s mégis csak a régi mózesi ethikát akarják. Ezt a félreértést azonban inkább csak a hiányos fogalmazás okozza. A «Függelékben» szombat helyett a vasárnapot rendelik el s a keresztény ethikát vallják.

A Szentírás olvasásának sürgetése is különös, miután ebben a Hitvallomásban foglalt tanoktól nem szabad eltérniök. Hátha az az olvasás kételyeket támaszt bennök?

13. cikk. **A házasságról.**

(Tartják a disparitas cultus akadályt. A köteléki fölbon-
tást a házasságtörés és a rosszakaratú elhagyás eseteiben
megengedik. A házasság körül intézkedni az állam
illetékes.)

Mint isteni és polgári intézményről beszél-
nek a házasságról, de hogy szentség és hogy
kötelékileg felbonthatatlan, arról nem tudnak
semmit. Hisszük – így szól a cikk – hogy
a házasságot Isten szerzetté, kölcsönös segít-
ségül férfi és nő között, az emberi nem sza-
porítása s a fajtalanság elkerülése végett; to-
vábbá, hogy a férfi csak egy asszonyt vehet
nőül, az asszony csak egy férfit férjül, míg
mindketten életben vannak.

Azt tartjuk, hogy keresztények az Úr nevé-
ben egyedül hívőkkel léphetnek házasságra.

Mint isteni és polgári intézménynek, a há-
zasságnak mindkét részről kell megerősít-
tetnie. Az utóbbi az ország törvényei szerint
(s itt bizonyítékul hivatkoznak a kánai me-
nyegzőre Ján. 2, 2.; ez az exegesis legújabb
faja!), az előbbi az Úr gyülekezetében az Isten
igéje és ima által történik.

Az elválást, ha az Isten igéjével össze nem
egyeztethető okokból történik, valamint az el-

váltaknak újbóli házasságra lépését tilosnak tartjuk. Azonban házasságtörés eseteiben (nem értik Krisztus szavait Máté 19, 9, melyek csak az ágytól és asztaltól való elválasztást jelentik, v. ö. I. Kor. 7, 10) s rossz akaratú elhagyásnál (rosszul hivatkoznak szent Pálra I. Kor. 7, 12, a ki hitetlen férjről és hitetlen feleségről beszél, tehát nem tiszta keresztény párról) hisszük, hogy az ártatlan félnek elválása s újbóli házassága Isten ígéje szerint megengedhető. «Az elválásnál, valamint a házasság felbontásánál a polgári törvény határozmányai megtartandók.» (Még erre is találnak érvet a Szentírásban. Péter I. 2, 13: «Azért engedelmessédjétek minden emberi rendnek az Úrért». Szóval nincs semmi és nem lehet semmi, a mit Szentírásból ne tudnának bizonyítani.)

Mint látjuk, házassági tanuk régi protestáns tan, megtoldva a kormánytól jóváhagyáskor belediktált polgári vonatkozásokkal, melyekre nyomban találják a szentírási helyeket, mintha bizonyítani akarlak volna, hogy nincs oly kormány, mely olyat kívánhatna tőlük, a mire ők nem tudnának mondani szentírási káden-ciát, persze csak úgy vaktában.

A katolikus tantól e szerint csak úgy különböznek ebben, mint a többi protestáns felekezetek, nevezetesen a házasság szentsége

jellegét és köteléki felbonthatatlanságát illetőleg. Mint vallási társulat e fontos intézményből semmit se tartanak meg maguknak, csak az imát fölötte.

14. cikk.

A polgári rendről.

(Viszonyuk az államhoz a keresztény fölfogás szerint való. Elismerik az eskü jogosultságát, a katonai szolgálatot és a hatósági hivatal viselhetését. Védik a halálbüntetést.)

Ebben a cikkben az államhoz, a polgári törvényes hatósághoz való viszonyukat írják körül. Gondolom, ennek a megszerkesztésében erősen közreműködött a kormány keze, hogy az efféle kegyes felekezeteknél kifejlődő fanatizmussal szemben biztosítékai legyenek a polgári köteleességek teljesítésére.

Okulva a nazarénusok államveszélyes fölfogásán, különösen három pontot jelölhetett meg a kormány a szabályzat jóváhagyása előtt: elismerik az eskü jogosultságát, a katonai szolgálatot és a hatósági hivatal viselhetését.

Egyebekben tiszta keresztény fölfogás vonul végig az egészen, üresen vagy kevésbé ügyesen támogatva szentírási idézetek által.

Hisszük – mondja a cikk – hogy a hatóságok Istentől rendeltettek s hogy hatalommal

ruházta fel őket az igazak megvédése s a gonosztevők megbüntetése végett. Kötelességünknek tartjuk, minden törvényeiknek feltétlenül engedelmeskedni, ha azok keresztény hitünk kötelességeinek szabad teljesítését nem akadályozzák. (Inkább Istennek kell engedelmeskedni, mintsem embereknek.)

Ez az utóbbi eset, tekintettel az előző, a házasságról szóló cikkükre, aligha fog valaha bekövetkezhetni; mert ha ott, mint láttuk, arra is tudtak találni szentírási idézetet, hogy a házasságot az ország törvényei szerint kell megkötni, a minek természetesen a Szentírásban nyoma sincs, akkor remélhetőleg akkor is egy-egy előrántott, amolyan mondvacsinált idézettel kivágják magukat a zavarból, ha az uralkodó polgári hatalom még amolyan benyomulást is próbálna meg hitük területére. *Hie liber est, in quo quaerit sua dogmata quisque, invenit et pariter dogmata quisque sua.*

És – folytatja a cikk – békés és csendes élet által minden jámborságban, nehéz feladatokat megkönnyíteni (tartják kötelességüknek). Továbbá Isten parancsa által kötelezve tartjuk magunkat a hatóságért imádkozni hogy az Ő akaratja szerint s az Ő kegyelmes védelme alatt a reá bízott hatalmat úgy ke-

zelje, hogy ezáltal béke és igazság megóvassanak.¹

Azt tartjuk – folytatja a cikk – hogy az esküvel való visszaélés a keresztényeknek tilos, de hogy az eskü – ugyanis az Istennek az igazság tanújául tiszteletteljes, ünnepélyes hívása – jogosan követelve és letéve, csak egy rendkívüli alakú ima.

Látszik ugyan, hogy az ima és eskü között különbséget tenni nem tudnak, de az államnak így is elég az eskünek részükről való fölfogása. A nazarénusok így sem engedik meg s azért beleütköznek a jogrendbe.

Hisszük – mondják tovább – hogy a hatóság, mely az Új-szövetség alatt sem hordja

¹ Megjegyzésre méltó, hogy a baptisták itt igen kegyesen beszélnek, de a szervezetükben kiszabott kötelmeket, illetőleg a szervezkedéshez szükséges feltételeket nem teljesítették. A «Hivatalos Közlöny» 1906. december 5-iki száma szerint: a szabályzatban megkívánt minősítést, iskolai képzettséget «hitszónokaiknál» kimutatni nem tudták. (A szervezet 18. §-a szerint: a hitszónok iskolai képzettségét illetőleg szükséges, hogy hitszónoklati (theológiai) iskolát végezett legyen, vagy legalább gimnáziumi vagy ezzel hasonrangú iskolai érettségi bizonyítvánnyal bírjon.) Ezért Apponyi kultuszminiszter föl-oszlatta a hajdúböszörményi, nagyvárad, kolozsvári, bihari, ócsai és békési baptista hitközségeket, valamint a baptisták központi szervezetét: a szövetkezeti bizottságot. Csak a budapesti hitközség maradt meg, ennek a hitszónoka bírt kellő képesítéssel.

hiába a kardot, jogosult és köteles Isten törvénye szerint halállal büntetni és reá bízott alattvalói védelmére az ország ellenségei ellen a fegyvert használni, miért is kötelességünknek tartjuk, ha a hatóság által arra szólítottunk, hadi szolgálatot teljesíteni.

Itt egy csoport szentírási idézettel támogatják hitüket, de csodálatos, a nazarénusok ezeknek az idézeteknek bizonyító erejét nem akarják elismerni; így alakul az egyik bibliás vallás a másik bibliás vallás ellen.

Hitünk által – végzi a cikk – nem tartjuk magunkat megakadályozva hatósági hivatal viselésében. Vagyis hajlandók az állam szolgálatába is lépni.

Ennek a kijelentésnek a mai állapotok között nem nagy az értelme, midőn minden hivatalhoz megfelelő iskolai képesítés kívántatik, ők pedig erre nem sokat adnak s leg tudósabb emberüknél (a hitszónoknál) is a legnagyobb mérték az érettségi bizonyítvány; de mint a megtörtént felosztatások mutatják, még ennek sem voltak képesek megfelelni. Ennek pedig az a veszedelme, hogy kellő műveltség nélkül szűkölködven, az egyszerű parasztokat bármely kalandor, bármely politikai csizmadia megtevesztheti, elcsábíthatja s a nagyobb felekezetekből, ezeknek békéjét meg-

zavarván, új vallási csoportokba egyesítheti, amire sem a társadalomnak, sem az államnak igazán szüksége nincs, lévén a sokféle vallás és vallási töredék a legbomlaszlóbb társadalmi erő.

15. cikk.

Az Úr visszajö vételéről, a halottak föltámadásáról és az utolsó ítéletről.

(Tiszta keresztény tan, de a purgatoriumot nem ismerik; akárhozatot azonban örök tartamúnak vallják.)

Az előbbi polgárjogi szakaszra ismét egy nagyon is vallásos, dogmatikus szakasz következik a Hitvallásban érvényesülő összevisszaság szerint.

Hisszük, mondják, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus visszajövend hatalomban és dicsőségben. Megjelenése napját a megváltás műve koronájának tartjuk, mert az napon mindenek szemei látni fogják annak igazságát és csodálatos nagyságát; a dicsőség királyát koronázva látandják s vele menyasszonyát, az anyaszentegyházat; mert kik a Krisztusban elaludtak, testileg feltámadni fognak rothadatlan dicsőségben s látni fogják milyen Ő s hozzá hasonlítani s vele uralkodni fognak.

Hisszük az istentelenek feltámadását is és a végítéletet, hogy minden emberek nyilván-

valókká legyenek Krisztus ítélszéke előtt, hogy jutalmat vegyenek, aszerint, mint testi életükben cselekedtek. Miképen az Isten Fia egyedül azoknak, kik Őt hitben szolgálták és követték, adja az örök üdvösséget, úgy az istentelenek fölött az örök kárhozat ítéletét fogja kimondani.

Ragaszkodunk a Szentírás határozott és világos kijelentéseihez, melyek az embernek az élet után való üdvösségét vagy kárhozatát megváltozhatatlannak mondják (a tisztítóhelyről nem szólnak) s hisszük, hogy mindkét állapot örök tartamú, tehát az egyikből a másikba nem létezik átmenet s a halál után megmentés nem lehetséges.

Emlékünkben tartjuk Urunk szavát: «íme, eljövök csakhamar!» s a lélekkel s a menyasszonnyal, kinek *lényeges tagjául* tartjuk magunkat, mondjuk: «Amen. Ugy van, jövel Uram Jézus!»

Aláírva Udvarnoki András ideigl. elnök, Csoják Attila ideigl. titkár és Tomi Lajos.

Ezzel a cikkel befejeződik a Hitvallomás. Benne foglaltatik eschatologikus tanuk. Nem szólnak az embernek halála után következő sorsáról, a részleges ítéletről, nem ismerik a tisztító-helyet, egyebekben a régi keresztény állásponton állanak, az újabb protestáns racionalizmus nyoma nélkül. A protestánsok

körében ma ez is nagy előny. Egyebekben kiállítják maguknak a bizonyítványt, hogy ők a menyasszonynak – az egyháznak – lényeges tagjai, természetesen Krisztus szervezeti rendelkezéseinek megtartása s az apostoli utódlás nélkül. Vájjon elhiszik-e, hogy így is lehet magát beoltani Krisztus egyházának lényeges tagjául? Pedig a ki a katolikus egyháztól elszakad, az Krisztustól szakad el; mert régi, apostolkori szó, hogy az egyház a köztünk élő Krisztus.

S mintha még egyről megfeledkeztek volna, arról, a mit az 5. cikkben az üdvösségre való elválasztásról, a feltétlen praedestinációról mondtak. Vájjon hogyan egyezik meg az örök elrendeléssel, a mit itt tanítanak: «az Isten Fia *egyedül* azoknak, kik Őt hitben *szolgálták és követték*, adja az örök üdvösséget, *az istentelenek* fölött az örök kárhozát ítéletét fogja kimondani?» Jutalomról beszélnek.

Hiszen e tanukban már az ember közreműködését, a feltételes praedestinációt hirdetik, a mi teljesen más, mint Kálvin praedestinációja. Igen, annyira képtelen az 5. cikkben körvonalozott tanuk, hogy itt szinte észrevétlenül, a józan ész által vezetettve rátértek az általunk az 5. cikknél fejtegetett evangéliumi tanra. De ez csak szaporítja tani ellenmondásaikat.

FÜGGELÉK.

(23 kis pontban még kiegészítik az előbbi cikkeket. Itt említik a jó cselekedeteket, mint a hit bizonyítékait; három pontban is visszatérnek a keresztségre; vallják az egyetemes keresztyénséget; a bűnt hasznos cselekedetnek minősítik, a szentek tiszteletét elvetik stb.)

Van Szervezetükben, a mi a Hitvalláshoz tartoznék s viszont a Hitvallomásban, a mi szorosán a Szervezetbe tartoznék. S mégis mind a kettőhöz még 23 pontból álló Függelékot csatolnak. Van ebben aztán mindenfélelről szó rendszer és összefüggés nélkül, mint valamely levél többszörös utóiratában, ha valaki még azt megírja, a mit a szövegben megírni elfelejtett.

Elmondják, hogy az emberi lélek a test halála után is él; hogy egyedül a hit üdvözít, de azért mégis, hogy hitünket jó cselekedetek gyakorlása által kell bebizonyítani. (3.p.) Ki előtt: Isten vagy emberek előtt? Isten amúgy is tudja hitünket, embereknek meg semmi közük hozzá. De hát legalább Lutherrel szemben így is megmentik a jó cselekedeteket. Hogy minden cselekedetnek a szeretetből kell kiin-

dúlni; hogy gonosz eszközöket jó cél elérésére felhasználni bűn, vagy az hogy a cél nem szentesíti az eszközöket. (7. p.) Ezt az elvet csakugyan érdemes hirdetni az életben, mert ráfogták a jezsuitákra s nem ezek, hanem a legtöbb mai ember követi a gyakorlatban. Itt mondják ki továbbá, hogy a szombat alatt a vasárnapot értik.

Azután három pontban is visszatérnek a keresztségre, pedig mindezt már a szövegben is elmondták, kivéve, hogy itt nyíltan kifejezik, hogy az újjászületésnek *meg kell előznie* a keresztelest. A Hitvallomásban azonban (8. cikk) kegy elemeszköznek nevezik a keresztségét s valóban, ha nem az, akkor igazán felesleges rendszerükben. Szépen ellenmondanak itt Krisztus világos szavának: «Ha ki újonnan nem születik *vízből* és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába.» (Ján. 3, 5.)

Folytatólag a (13. és 14. pontban) kinyitják az egyetemes keresztyénség kapuját, felállítják a nagy kalapot, mely alá – így mentik ki egymást a tévelytől – minden felekezet elfér. Minden ember – ezt mondják – a kinek szívében az Úr Jézus Krisztus él, tagja az ő testének és örököse a menyországnak, bárki is legyen az és ha a baptista-gyülekezethez nem is tartozik. Ez már igaz. Csakhogy ez az a lát-

hatatlan egyház, melyről csak Krisztus tud. De hogyan találja meg az ember a látható egyházat, ha keresi; ha keresi, vajjon hol találhatja meg Krisztus valódi tanát letéteményezve? Erre nem felelnek. Hanem még tágabbra nyitják az egyetemes keresztyénség tárt kapuját és azt mondják: Mindenben fő a Krisztus és ebben mindennemű elnevezésű keresztyének egynek kell lenni, ha a lényegtelen és az üdvösségre nem tartozó dolgokban némi eltérések vannak is. Könnyű ezt mondani, de először: mi az a lényegtelen Krisztus tanában; másodszor: hol és mikor adott ő embereknek hatalmat tanai közt válogatni, mint a vadkörteben? Krisztus ezt rendelte: «Elmenvén az egész világra, hirdessétek *az evangéliumot* minden teremtménynek, A ki hiszen és megkeresztelkedik, üdvözülni; a ki pedig nem hiszen, elkárhozik.» (Márk. 16, 15.) Mit ha nem hiszen? Az evangéliumot egészen. A hol nincs megkülönböztetés, ott kivétel sincs, ez régi jogi szabály.

Közvetítőt Isten és ember között nem fogadnak el (14. p.), minden keresztyén egyszerűen Istennek papja. Külső áldozat (mise) nincs; bűnt nem ismernek, de azért «az önmegtartóztatás és bűnt nagyon helyes és hasznos cselekedet». (20. pont.) Legnagyobb ün-

nepnapjuk a vasárnap, de ezen kívül, hogy helyes megünnepelni a nagypénteket, húsvét, pünkösd másodnapját és a karácsonyt, csak-hogy ez utóbbiakra nézve a hívők lelkiismerete korlátok közé nem szorítható. (21. p.) Más ünnepet nem ismernek, mert a szentek és angyalok közbenjárásáért való könyörgést «Krisztus megkisebbitésének és Szentírás-ellenesnek tartják». (14. p.)

Vége a 23. pont szerint «a kis gyermekek, kik még bünt el nem követhettek, ha meghalnak, az örök üdvösségnek részesei lehetnek, akár keresztyén, akár nem keresztyén szülőktől származtak légyen, minthogy az Úr Jézus az összes emberiségért áldozta fel maga és Ádám bűnéért teljesen eleget tett». Azt elfelejtik azonban, hogy ugyanaz az Úr Jézus ezt is mondta: «Ha ki újonnan nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába». (Ján. 3, 5.) «Ha ki» annyit jelent, mint mindenki, a ki az ember fogalma alá tartozik.

Ez a 23 pontú kis kódex nagyon érdekes, ezt az egyet még Ócsán is megértik. Csak ne volna a Hitvallomásban az a 6. cikk s különösen a vége, mely úgy hangzik: «a kegyelmi állapot megjelenik az új élet első pillanatával és soha többé el nem múlik». Minek a kegyeletli embernek a kódex?

IV.

ÖSSZEFOGLALÓ KRITIKA.

Részletről-részletre áttanulmányoztuk a keresztelt keresztyének szervezetét és hitvallomását, a mint az a miniszterileg jóváhagyott alapokmányukban foglaltatik. Ilyenek ők, a hogy megismertük őket, minden más felekezettől különböző egyéniségükben. Sajátságos egy egyéniség, illetőleg vallás mindenestre, kivált ama szokatlanul szűk, ama szinte lefelé húzó korlátok között tekintve, melyeket ő maga vont maga köré.

A Szervezete és Hitvallomása bevallottan és szándékosan nem egy életképes csíra, melynek hivatása idővel terebélyes fává fejlődni, hatalmas, kulturális intézménnyé alakulni; hanem hasonló az egyiptomi sírokban talált buzaszemhez, mely búzaszem ugyan, de csak emlék, mely romlatlanul marad annak, míg a levegő át nem járja, míg a levegő párája alatt romlásnak nem indul.

Egymástól független hitközség, illetőleg hit-

községek, ez a szervezeti alaptípus, melyben a baptista él s melyen túl nem ismer semmit. Számukra egy magasabb szervi egység nem létezik, mert a szövetségi tanács, melybe képviselőiket küldik, gyülekezeti ügyeikbe nem avatkozhatik, igazi eleven nagy egységet belőlük nem alakíthat, kezét megköti a hitközség szervezete és hitvallomása, melyen változtatni, melybe avatkozni nem szabad.

A hitközségen belül sem számít intenzív terjeszkedésre, a műveltebb elemre; mert ha a hitközség előjárójának elég, ha négy polgári osztályt végzett, a hitszónoknak elég az érettségi, a tulajdonképeni lelkipásztoroktól, a vénektől pedig ennyit sem kívánnak: ezzel az alacsony kulturális mértékkel szinte jelezni látszanak, hogy a műveltebb elem nekik nem kell s hogy nagyobb kulturális föladatakra nem is gondolnak, a mi szinte hivalogva jelentkezik ama föltevésükben, hogy, ha valamely hitközségben nem találkoznának az ordinálást végezni képes egyének, a másik községtől kell kérni ilyeneket. Szervezetileg tehát megköti magát, hogy ki se lépjen, ki se léphessen a legalsóbb rétegek köréből, mintegy például akarván szolgálni egynémely modern megtévedt elme amaz állításának, hogy a jámborság csak buta embereknek való.

Valóságos antikulturális intézmény ez tehát a XX. század annyi iskolázott embere között; sejtelmével sem látszik bírni annak, hogy az a kereszténység, melyről az új-szövetségi szent-iratokban olvas, egy véghetetlen haladásnak az iskolája, mely elé végső célul ki van tűzve: legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok is tökéletes (Máté 5, 48.) s hogy ennél fogva a kereszténynek ezen magas hivatásánál fogva mindarra kell törekednie, a mi szellemi műveltségét előmozdítja.

Ha a vezetők értelmi szintája akkora, hogy a diakónustól már csak írni-olvasni tudást kívánnak meg, a többi hívő egyszerűen anal-fabet lehet és maradhat. Sőt egyenesen a magára tartó emberi természet ellen van, hogy egy tanultabb ember, ha csak valami kizsákmányolási érdek nem vezeti, egy ilyen előljárókkal bíró vallási társaságba tagul kívánczohassak.

Ez az egyik szempont a baptista vallásnál. A másik, hogy midőn az egész baptista társaság szervezetileg ilyen lehetetlen gondolkodásra van alapítva, akkor hozzá még nem a könnyen kezelhető racionalista-protestáns vallási tételeket veszi föl krédójába, hanem egy hitvallomást, mely teli van magas metafizikai igazságokkal, melyek a legtanultabb embernek is fejtörést

okoznak. Nem úgy értjük ezt, mint ha más keresztény vallás hívei csupa theológusokból állanának; de szervezetileg mindenütt gondoskodva van arról, hogy legyenek olyan vezetők, olyan előjárók, a kiket képzettségük alkalmasokká tesz a felekezet krédójának magyarázatára. A baptisták ma lelkészeiktől, a vénektől, legfellebb elemi képzettséget kívánnak, sőt egyesesen föltételezik, hogy egész hitközségük lesz olyan, melynek tagjai közül egy sem lesz képes még az ordinálandókat sem megvizsgálni; vájjon hogyan lesz képes akkor valaki a hitközségben ezt a nehéz Hitvallomást a híveknek előadni?

A nagy ellentétet a Szervezet értelmi kívánalmi és a Hitvallomás magas volta között mindjárt magán ezen a Hitvallomáson látjuk, mely, a mint részletről-részletre kimutattam, valószínűs lerakóhelye az ellenmondásoknak; annak nyilvánvaló bizonyága tehát, hogy a vallási igazságok megértéséhez és expositiójához nem csekély értelmi műveltség kívántatik.

Vegyük csak a hitszabályul föllállított kétféle elvet, a mint azt az 1-ső és a 10. cikkben kifejezik, a melyek egyike lehetlenné teszi a másikat.

Az 1. cikk szerint mindenkire nézve «a hit és életmód egyetlen szabálya és zsinórmértéke a Szentírás».

A 10. cikk szerint «az evangélium tanaitól, a mint ezen jelen hitvallomásban kifejezést találnak» eltérni nem szabad; a ki eltér, kizáratik.

A Szentíráshoz csatolt szabad vizsgálati elv kizárja a körvonalozott Hitvallomást, a Hitvallomás kizárja a szabad vizsgálati elvet s fölöslegessé teszi a Szentírás olvasását, sőt az utóbbi egyenesen bomlasztó elem a Hitvallomásra nézve, miután, mint a gyakorlat mutatja, mindenki mást és mást olvas ki a Szentírásból.

Ugyancsak a 10. cikk szerint a hitközség ítéli meg, nem tért-e el a prédikátor az evangélium tanaitól, «a mint ezen jelen hitvallomásban kifejezést találnak». Egyrészt tehát a műveletlenebb elem lesz bírója a műveltebbnek, ha ugyan csak elemi vagy polgári iskolai képzettséggel bírók között lehet ilyen különbséget tenni a metafizikai kérdések tekintetében; másrészt pedig a prédikátor vagy csak ennek a Hitvallomásnak a cikkeit fogja folyton szószerint ismételni, vagy ha azok értelmezésébe is volna kedve bocsátkozni, az egyszerű nép nem fog-e mindjárt abban az evangélium tanaitól való eltérést látni?

Továbbá száz és száz kérdés merül föl a körülírt hittani kérdések értékelésénél, gyakorlati alkalmazásánál, ki fogja ezeket eldönteni,

lia fölmerülnek; ki fogja meghatározni, mely részletezés nem eltérés «az evangéliom tanaitól, a mint ezen jelen Hitvallomásban foglaltatnak»??

Ez a másik lehetetlen álláspont, mintegy bomlasztó csirául, magában a Hitvallomásban elvként kimondva.

De ez ni cg nem minden. A föltétlen elrendelés meflçu mi szüksége van, mint a Hitvallomás azt tanítja, az embernek a hitre és a kegyelmi eszközökre, melyekre oly nagy súlyt fektetnek? Mi értelme van a keresztségnek, melyről egyszer azt mondják, hogy fölvétel a társaságba, más helyütt meg ezt eg³r enesen tagadják? Hogyan lehet az, hogy a kegyelmi élet a megtérés első pillanatában megjelenik és soha többé el nem múlik s mégis a baptistát is folyton bűn veszi körül, mely ellen küzdenie kell? Egyik pont szerint Krisztus csak az elválasztottakért halt meg, a «Függelék» szerint meg az egész emberiségért? Egyszer valamenyi hivatalnok rangkülönbség nélkül egyházi szolgának nevezetik, másszor (a 10. cikkben) már csak a diakónusok? Vagy micsoda cél az, ha a baptista szentségretörekvésül azt tűzik ki, hogy Isten képmásává lenni törekedjék?

Mindez mutatja, hogy már életbelépésüknél,

a Hitvallomás megszerkesztésénél, rajok cáfolt az eredmény; a Hitvallomás kuszált volta szinte ujjal mutat rá a kiindulási pont lehetetlenségére és az értelmi műveltség alacsony volta alapul vételeinek elhibázottságára, melyben ugyan tetszelegnek maguknak, de a mellyel még az első lépést sem tudták józanul megtenni. Az ilyenek adnak bő alkalmat arra a fölfogásra, mintha az észnek a hithez semmi köze sem volna; miután tényleg az ilyen berendezkedésből rajongás támadhat, de józanul gyakorlott vallás soha.

A jámborság színe elcsábíthatja tehát a falusi embereket ehhez a szektához; de józan jámborság keltése ebből a Hitvallomásból nem eredhet, nincs alap hozzá. Ily körülmények között az értelmiségnek volna feladata fölvilágosítólag hatni az alsóbb rétegekre, hogy a jámborságra való hajlandóságukkal senki vissza ne élhessen. Nem tudhatnak ugyanis a bap-tisták maguktól ítélni a fensőbb kérdésekről s mint a Hitvallomás mutatja, vezetőik sem.

Kinek áll eszerint érdekében, hogy a nagyobb felekezetek ilyen töredékekre bomoljanak, mikor tulajdonkép még a nagyobb felekezeteknek is, a történet útmutatása mellett, oda kellene visszatérniük, a honnan elődeiket a szenvedélyek kiragadták?

A rideg bürokratizmusnak és a rosszul értelmezett szabadságnak jele és semmi egyéb, mikor még a «salus reipublicae suprema lex esto» elvét őrző miniszter sem figyelmeztette erre a baptistákat, hanem egyszerűen megelégedett annak a kijelentésével, hogy a jelen Szervezet a hazai felekezetek mindegyikétől különbözik. A mai szkeptikus kornak úgy látszik, csak az igazság védelmére nincs szava.

Ezekben bemutattuk a jövevény vallásnak, a baptistáknak hivatalos hitvallását. Jó őket ismernünk, mert hisz közöttünk szaporodnak, különösen a kálvinista felekezetből. Gyarló egy összeállítás az egész, tarkítva ellenmondásokkal, melyért kár nemcsak az igaz egyháztól távol állani, hanem a fennálló nagyobb protestáns egyháztól is elpártolni. Hacsak külön egyházat nem akarnak képezni a – tanulatlanok. De akkor megfelelőbb nevet is kellene használniok.

TARTALOM.

I. BEVEZETÉS.

A baptista felekezet mint törvényesen elismert felekezet. Történelmi áttekintés a protestantizmus, illetőleg a bibliás vallások s köztük a baptisták keletkezéséről. Az új-szövetségi szent-iratoknak, mint eredetileg alkalmi iratoknak, egyetlen hit-szabállyá való átváltoztatása. A holt betű és az élet. Igaz-e, hogy a bibliával az Isten igéjét emelték az emberi tekintély fölé? A bibliát olvasó nem Istennek, hanem a saját eszének hisz. A reformáció nem számolt le a tekintéllyel, hanem az illetékes egyházi tekintély helyébe emberi tekintélyt állított. 3-23

II. A MAGYAR BAPTISTÁK SZERVEZETE.

Az alulról fölfelé való egyházi szervezkedés biblia-ellenes. A baptisták egyházi szervezete demokratikus. Alapszerve a független hitközség. Ennek szervezete, szolgál. A szolgák elrendelése (ordinatio). Kikből állanak az egyházi szolgák? Képzettségük, teendőik, fizetésük. A hitközség anyagi eszközei a szabad adományok. Kegye vagy véduruk és egyházi főhatóságuk nincsen. Közgyűlés, szavazati joga mindkét nemnek van. istentiszteletük, szertartásaik és a tagok fölvétele. A baptista hitközség csekély kulturális igényei tekintetéből paraszt-egyháznak is nevezhető. 21-47

III. A MAGYAR BAPTISTÁK HITVALLOMÁSA.

Általános vonásaiban sajátyszerű összetétele a régi protestáns és a kath. álláspontnak. Egyrészt a mai észelvűsködő prot. felekezetektől eltérőleg a Szentírást kinyilatkoztatásnak vallja, vallja az inspirációt is és a szabad vizsgálati elvet a régi «privata inspiratio»-val megtoldva tartja fenn; másrészt az új-szövetségi szentkönyvek számát tekintve, a régi és új protestánsoktól eltérőleg, a kath. kánonhoz ragaszkodik, valamennyi szentkönyvet elfogadja és a hitszabály tekintetében nemcsak hogy a tekintély elvét állítja föl, hanem annak a legsajátoszerűbb formáját, a «plebiscitumot» iktatja hitbeli kódexébe. A részletes tanokban legnagyobb-részt (így az úrvacsoránál, praedestinációban stb.) Kálvin hittana az uralkodó. Az álláspont illetén természeténél s ezenfelül úgy látszik a «hitvallomás» szerkesztőjének járatlanságánál fogva is e hitvallomás tele van ellenmondásokkal..... 48-58

1. cikk.

Az Isten igéjéről.

A Szentírás tekintetében – ezt értik Isten igéje alatt – a régi prot. állásponton vannak, egyedüli hitszabálynak tartják, de az új-szövetségben, eltérőleg a prot. nézettől, a kath. kánont fogadják el. Tétéleiket érdekesen elferdített idézetekkel támogatják. 58-65

2. cikk.

Az Istenről.

Különös, hogy a Szentháromságot nem nevezik meg, pedig a cikk róla szól. Ismeretének forrását a Szentírásban és a Szentlélek sugalma-

zásában keresik, ami a ma már elavult régi
prot. tannak följújtása..... 65-67

3. cikk.

A bűnről.

Itt nem egyszerűen bűnről, melyen a személyes
bűnöket értjük, hanem az eredeti bűnről, termé-
szetéről s következményeiről van szó, melyek-
ről – Luthert követve – szentírássellenesen vé-
lekednek..... 67-72

4. cikk.

A megváltásról.

Helyesen vallják a megváltás jelentőségét, csak
Lutherrel együtt abban tévednek, hogy a benne
való részesedés egyedül hit, illetőleg bizalom
által történik. 72-74

5. cikk.

Az üdvösségre való elválasztásról.

Föltétlen praedestinációt tanítanak Kálvin értel-
mében, ez pedig khryilatkoztatásellenes..... 74-79

6. cikk.

A kegyelemeszközökről s ezek sorrendjéről.

Kegyelmi eszközeik: az Isten ígéje, a keresztség,
az úrvacsora és mindenekfölött az imádság.
Különös, hogy kegyelmi eszközökről beszélnek,
de a kegyelemről magáról nem szólnak, ez a
tan hiányzik a Hitvallomásban..... 79-81

7. cikk.**A bűnös megtéréséről az Istennek igéje által.**

A baptisták megigazulási tana. Megindítja az Isten igéje, végrehajtja a Krisztusban való hit, egészben pedig a Szentlélek műve. Az Isten igéje alatt ebben a Hitvallomásban foglalt tan értendő. Az ember a megigazulással szemben csak afféle szenvedőleges alany. Erre az egész fölfogásra rácsafol a kinyilatkoztatás, a baptista hitnek «egyedüli» hitszabálya: maga a Szentírás 81-88

8 cikk.**A szent keresztségről.**

Az egyedül üdvözítő hit mellett tulajdonkép nem lévén helye hitrendszerükben, kiforgatják jelentőségéből. A keresztséghez a baptisták szerint a megigazultak járulnak, tehát üres ceremónia az. Ha pedig jelnek, vallomásnak veszik, mellyel a megkeresztelt magát Krisztus tanítványának vallja, arra hasonlíthatlanul alkalmasabb pl. a keresztvetés, mint a meg nem ismételt egyseri víz alá merülés. 88-94

9. cikk.**A szent vacsoráról.**

Szent jegyeknek tartják az úrvacsorát, mellyel Krisztus halálát hirdetik. E hirdetés által az Isten Fia «lelkőknek megjelen vérenek szépségében». A jegyzetben azonban halomszámra idézik a szentírási helyeket, melyek az Eucharistiának szentségi és áldozati jellegét bizo- nítják. Az úrvacsora tulajdonkép a prédikáció egy neme 94-98

10. cikk.
Az Úrnak gyülekezetéről.

Tulajdonkép a Szervezetbe tartozik. Feltűnő két ellenmondás benne: a keresztség egyszer föl-vétel, másszor meg nemfölvétel az «Istenhez megtérő hívők» társulatába; a hitszabály egy-szer az Új-Testamentom, másszor az evangé-liumi tan, amint ezen jelen hitvallomásban foglaltatik. A kizárás érthetetlen; megtértekből áll a társulat, kikben a kegyelmi állapot soha el nem múlik s mégis bűnös baptistákat akar-nak kizárni magukból.....98

11. cikk.
A szentségről.

Tulajdonkép a szent életről beszél ez a cikk. Teljesen érthetetlen céllal s meg nem fogható eszközökkel kívánja a szent életre való törek-vést. Á baptistáknál a «Szentlélek lassanként alakítja át az embert Istennek képmásává». A baptisták csak rajongókat nevelhetnek.....102

12. cikk.
Az isteni törvényről.

Luther tanításával szemben elismerik az isteni törvényt, de a törvényt a tanáccsal összezavar-ják. Az isteni törvény az, mely «a paradicsom-ban adatott, a Sinain bővebben megmagyaráz-tatott s az Úr Jézus által oly világosan kitűn-tettetett». E törvény különös rendeltetése.....105

13. cikk.
A házasságról.

Tartják adisparitas cultus akadályt. A köteléki fölbontást a házasságtörés és a rozsszakarató el-

hagyás eseteiben megengedik. A házasság körül
intézkedni az állam illetékes. 112-114

14. cikk.

A polgári rendről.

Viszonyok az államhoz a keresztény fölfogás
szerint való. Elismerik az eskü jogosultságát,
a katonai szolgálatot és a hatósági hivatal vi-
selhetését. Védik a halálbüntetést..... 114-118

15. cikk.

**Az Úr visszajöveteléről, a halottak föltáma-
dásáról és az utolsó ítéletről.**

Tiszta keresztény tan, de a purgatóriumot nem
ismerik; a kárhozatot azonban örök tartamú-
nak vallják.....118-120

FÜGGELÉK.

23 kis pontban még kiegészítik az előbbi cikke-
ket. Itt említik a jó cselekedeteket, mint a hit
bizonyítékait; három pontban is visszatérnek
a keresztségre; vallják az egyetemes keresz-
tyénséget; a bűnt hasznos cselekedetnek mi-
nősítik, a szentek tiszteletét elvetik stb.....121-124

IV. ÖSSZEFOGLALÓ KRITIKA.

125-132